

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN

G. Gunnink

Ben je opnieuw geboren?

733

MEDITATIEF

R.J. Vreugdenhil

Laat je vol lopen...

737

ACHTERGRONDEN

T.D. Bourma

Moderne devotie,
gezien als een dynamiek
voor kerkrestauratie

738

OPVOEDING EN ONDERWIJS

A. Slob

Het **lelijke** eendje
wordt prinses

742

EVANGELISATIE EN ZENDING

G. Calis/G. Merkerink

Procesontwikkeling bij
gemeentevorming
in Maastricht

744

LIED VAN DE WEEK

A. de Heer-De Jong

Lied 113:

Ik zag een troon

755

SAMENLEVING

A.J. Verbrugh

Het is nu een tijd
om politiek te spreken 1

759

en verder...

Meegelezen

KERKELIJK LEVEN / G. Gunnink

BEN JE OPNIEUW GEBOREN?

Je loopt op straat en iemand komt op je af. Spreekt je aan. Al gauw blijkt hij hef met je over het geloof te willen hebben. Je zegt dat je dat niet nodig vindt. 'Ik ga al naar de kerk, dus laaf maar'. Maar de ander dringt aan. 'Je kunt wel naar de kerk gaan, maar.. ben je opnieuw geboren?'

Opeens sta je met de mond vol tanden. Aarzelend geef je antwoord. 'Tja, eh, opnieuw geboren..?' Om tijd te rekken zeg je: 'Hoe bedoel je precies?'

'Nou, heb je de Heilige Geest gekregen, ben je bekeerd?'

Al weer zo'n moeilijke vraag zeg! Het gaaf er toch maar om dat je je dagelijks bekeert? Je komt er niet goed uit. Je loopt weg. Wat een haast opeens. Maar je denkt ondertussen wel: opnieuw geboren..? Wat moet ik daar van denken?

Hoor ik daar wel genoeg over in de kerk?

Wegversmalling

Het boek van ds. Fred van Hulst (FvH), *De achilleshiel van kei calvinisme* haalt veel overhoop. Vorige week heb ik u daarvan een indruk proberen te geven. De kern

van het boek is: zolang in de gereformeerde wereld de beslissende betekenis van de 'ervaren wedergeboorte' niet weer wordt ingezien blijft het behelpen. Dan blijf het sukkelen. Om de simpele reden dat echt geloof ontbreekt.

Een **glasheldere** boodschap. Laat ook ik direct duidelijk zijn: ik protesteer daartegen. De schrijver wijst een uitweg, die ik niet anders **dan** als een benauwende wegversmalling kan zien. Omdat de **ingang** van het **rijk** van God zich vernauwt tot de ervaring van de wedergeboorte. Ongeveer zoals hij die zelf in zijn leven **heeft** ondervonden. En geijkt door een **gevoel** van absolute zekerheid en een **geweten** dat geen enkele aanklacht **meer kent**. En ik **ben** bang dat FvH op deze manier nogal wat **stuk** kan **maken**. Ondanks alle pastorale bedoelingen. Ik denk aan **christenen** (ik sluit mezelf daarbij in) die regelmatig het gevoel hebben helemaal niet zo stevig in hun schoenen staan. Christenen die niet alleen op

KEARNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. G. GUNNINK, DRS. I.D. HAARSSMA,
DRS. P. HOUTMAN,
PROF. DRS. B. KAMPHUIS,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMEUK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTEW:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; f 49,00 per halfjaar; studenten f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland: f 149,00 per jaar (Europa zeepost). Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

de 'top' **leven**, maar ook weten van grauweheid en diepten in hun geloofsbeleving. Die het benauwd hebben met hun kleingeloof. En die toch (schoorvoetend soms) vertrouwen, dat ze ondanks hun twijfels, hun vragen, zichzelf **mogen** zien als oprechte kinderen van hun Vader.

De gelovige die het moeilijk heeft wordt in dit boek volgens mij niet echt bij de hand genomen. Hij wordt hardhandig buiten het koninkrijk van God geplaatst: je staat nog buiten! Je hebt nog **geen 't-opervaring' meegemaakt** die alles anders maakte. Je moet nog dieper bukken. Je moet nog verder **strijden**, buiten de poort, voor de poort. En je geloof **was** tot nu toe onecht.

Hangt de kracht van het **kerkzijn** niet sterk af van de vraag: hoe ga je om met de zwakke in het geloof? Welke ruimte is er voor wie moeite heeft met grote woorden, zoals 'absolute zekerheid', 'rustig de brandstapel opgaan', en 'een hart dat uit elkaar barst van vreugde'? Om **uitdrukkingen** te gebruiken uit de door FvH veel **gebruikte** Dordtse Leerregels: wordt de 'walvende **vlaspit**' niet uitgeblazen, het 'geknakte **riet**' niet onder de voet gelopen (DL I, 16 en **Jesaja 42 : 3**)?

Een benauwende wegversmalling. Dat is nogal een verwijt. Ik hoop daar volgende week uitgebreider **verantwoording** van af te leggen.

Waardering

Dat neemt niet weg, dat ik ook **waardering** heb voor dit boek. Want de vraag rijst: hoe komt het dat dit boek geschreven werd? Wat is het gelijk van FvH? Of valt hier helemaal niets te leren?

Wat me aanspreekt is dat het boek is bedoeld als een protest tegen dode orthodoxieën als een pleidooi voor een echt **en** doorleefd geloof. Hier is iemand aan het woord die het anderen niet gemakkelijk maakt. Maar die het zichzelf evenmin **gemakkelijk** gemaakt **heeft**. En

die in zijn verzet tegen alle **schijn**-heiligheid en wetticisme en in zijn verlangen naar innerlijke heilheid en **oprechtheid** iets bij me losmaakt waarin ik me herken. Het boek wil **een** waarschuwing zijn tegen de vervlakking en verwereldlijking die zich meester maakt van veel christenen. En tegen een **gemakkelijk** compromis met de krachten van de oude mens. En tegen een goedkope genade. Dat zie ik als de achtergrond van het boek: verzet tegen verstarring en tegen het verzwijgen van vragen rond de persoonlijke wedergeboorte. Het boek **heeft** bovendien een fijne neus voor de **behoefte** aan ervaring die je overal om je heen proeft. En voor het feit dat we op dat gebied nog wat in te halen hebben. Hier is iemand zonder compromissen op zoek naar **oprechtheid**, eerlijkheden radicale toewijding aan God. En FvH zet een thema opnieuw op de **kaart**, waar we soms te snel mee klaar waren: de wedergeboorte.

Waar gaat het over?

Wat wordt in de **gereformeerde** theologie onder wedergeboorte verstaan? De wedergeboorte is de **innerlijke vernieuwing, die als gave van Christus ons ded wordt (Van Genderen/Velema)**. Het gaat om de totale innerlijke vernieuwing van ons mens zijn voor God. Vanouds wordt daarbij meestal bedoeld op het eerste begin **daarvan** (de **zogenaamde** wedergeboorte in engere **zin**; zie DL III/IV, 12). Geen verwekking zonder zaad. Zo gaat het ook in het rijk van God. **Gods** Geest **gebruikt** bij het wekken van het nieuwe **leven** het zaad van het evangelie. Dat heeft onvergankelijke vitaliteit in zich (1 Petrus 1 : 23). Maar het zou niet goed zijn bij het wonder van de tweede geboorte niet verder te **kijken** dan het begin. Wat betekent een **geboorte zonder groei**? **Vandaar** dat soms ook de verdere (dagelijkse) ontwikkeling en ontplooiing van het nieuwe leven met de term '**wedergeboorte**'

wordt aangeduid (wedergeboorte in ruimere zin, zie het begin van art. 24 NGB).

Een rare geschiedenis

Naar mijn gevoel zijn we binnende Vrijgemaakte Gereformeerde Kerk aan wat achterstallig onderhoud toe als het gaat om **het nadenken** hierover en vooral ook: **het persoonlijk** benoemen, ervaren, vieren van de wedergeboorte.

Hoeveel aandacht was er in de laatste vijftig jaren voor de tweede geboorte? De **achilleshiel** is in mijn ogen een (doorgeschoten) reactie op het verschijnsel, dat nadenken over wedergeboorte in de afgelopen decennia te snel het etiket 'subjectivisme' opgedrukt kreeg.

De wedergeboorte als één van de grote gaven van God voor zijn kinderen kwam opvallend weinig voor in boeken, preken, gesprekken.

Kwam de wedergeboorte helemaal niet aan de orde? Jawel, maar dan tijdens de kerkgeschiedenisles. En in een negatief verband. In combinatie met het woord **verondersteld**. Door Kuypers werd de theorie van de veronderstelde **wedergeboorte** veel gereformeerden grondig aangeleerd. Schilder leerde het veel gereformeerden weer grondig af. Maar helaas: bij alle voors (eerste helft van deze eeuw) en tegens (tweede helft van deze eeuw) rondom de veronderstelde wedergeboorte kwam ondertussen de wedergeboorte zelf vaak in de knel. Een rare geschiedenis eigenlijk. In zekere zin werden de **Gereformeerde Kerken** in de twintigste eeuw gestempeld dom strijd over 'veronderstelde wedergeboorte'. En toch heeft het er de schijn van, dat wat 'wedergeboorte' is, in de schaduw raakte.

Vraag

Vraag een gemiddeld kerklid naar de wedergeboorte en je kunt ongeveer dit antwoord verwachten: wedergeboorte is, dat in jouw leven je oude mens, dankzij de Geest van

Christus, het niet meer voor het zeggen heeft. Je wordt een nieuw mens, dat blijkt uit het feit dat je je dagelijks bekeert! Het is in feite een dagelijkse opdracht.

Er zitten heel mooie dingen in dat antwoord. Vooral het besef dat je tweede geboorte een begin mag vormen van dagelijks leven met God daar ik ben ik nog altijd blij mee. Ben je bekeerd? Laat het zien door je vandaag en morgen te bekeeren. Ben je opnieuw geboren? Dat is niet een vraag waar je nee of ja op kunt antwoorden en dan verder niets. Een baby mag groeien, een peuter mag verder groeien, een kleuter mag verder groeien enz. De nadruk die op het concrete dagelijkse leven met de Here hoort tot de kracht van de gereformeerde traditie waarin ik ben opgegroeid. Zo kreeg ik het al mee tijdens de catechisatie: bekering is niet een kwestie van navelstaren (ben ik wel wedergeboren) maar van kijken naar de belofte van God. Hij wil in je wonen! Dat mag je geloven. En verder is het een kwestie van dagelijks wandelen met de Here. Ik vind dat nog altijd een heel overtuigende benadering van bekering en wedergeboorte. Maar ik denk dat onze kracht (als ik dat zo nemen mag) ook onze zwakte kan worden.

Geschenk

Want kijk nou nog eens naar deze formulering: 'het is in feite een dagelijkse opdracht'. Het is niet zonder bezwaar, wanneer je alleen gefocust bent op de dagelijkse bekering als opdracht. De Heidelbergse Catechismus heeft het, veel mooier, over hartelijke vreugde in God. En over er zin aan hebben, er naar verlangen ('lust en liefde') een goed leven te leiden zoals God het wil.

Bovendien stap je nogal haastig heen over een kernvraag. Ben je opnieuw geboren? Je gaat er zonder meer vanuit dat dat wel goed zit. En wanneer het door genade 'goed zit', vergeet je dan in het hierboven

gegeven antwoord niet iets? Vergeet je niet God te danken voor een heel groot geschenk in je leven? Vergeet je niet je tweede geboorte te vieren?

Een geestelijk volwassen mens heeft het niet steeds over zijn geboorte. Dat is waar. Maar hij viert wel zijn verjaardag. M.a.w. ook zonder dat je datum en tijd weet te noemen is het iets wat je telkens mag vieren, tot je door mag laten dringen en mag beleven en benoemen: dat je door het geloof in Christus een nieuwe identiteit hebt gekregen, een nieuwe mens bent. En dat dit een ongelooflijk groot geschenk is.

Lyrische leerregels

Praat eens over zaken als uitverkiezing en wedergeboorte, dan zie je regelmatig moeilijke gezichten om je heen. Je proeft verlegenheid. Een houding die je tegenkomt is: Uitverkiezing? Diepe rimpels. Moeilijk! Ga er maar niet te diep op in. En: Wedergeboorte? Diepe rimpels. Moeilijk! Ga er maar niet te diep op in. Wij weten soms niet meer, dat het in zowel verkiezing als tweede geboorte gaat om twee fantastisch mooie dingen. En dat zijn nu juist de tweede thema's, Gods keuze en onze tweede geboorte, waar FvH krachtig aandacht voor vraagt.

Het zijn ook precies de twee thema's waarvoor de Dordtse Leerregels warmlopen. Daarin worden zowel over de verkiezing als over de wedergeboorte in overvloed mooie dingen gezegd! Ik denk dat het in onze tijd, die zo naar ervaring snakt, goed is de sfeer, beleving, 'vroomheid' van de Dordtse Leerregels ons weer veel meer eigen te maken. Alle dominees raad ik aan in hun (catechismus-) preken meer 'Dordtse Leerregels' te stoppen. Toen ik onlangs bij een avondmaalsviering overdenken hield over gedeelten van deze Leerregels, vertelde een ouderling me dat hij nooit geweten had, dat dit allemaal in de belijdenis stond!

Hoe gaat dat bij een geboorte? Je wordt stil van verwondering. Of je wordt helemaal lyrisch **en** je laat een gedicht op het geboortekaartje afdrukken omdat het wonder te groot is voor gewone woorden. 'Dit is', zo staat er in lyrische leerregels, 'de **wedergeboorte**, de **vernieuwing**, nieuwe schepping, **opwekking** uit de dood en **leven&king**, die God zonder ons in **ons tot stand brengt en waarover** in de Schrift zo indrukwekkend **gesproken** wordt'. 'Het is een volstrekt bovennatuurlijke, zeer krachtige en tegelijk zeer liefdevolle, **wonderbare**, **verborgen** en onuitsprekelijke werking'. 'Niet minder krachtig dan Gods werk **bij** de schepping of de **opwekking** van doden'.

God woont in je hart

Een illustratie. Door 'De **Vuurbaak**' is een **serie** dagboekjes voor jongeren uitgegeven. Voor 10 - 12 jarigen is bestemd: Op reis **me6** God. Het **vervolgdeeltje** heet God woont **bij** zijn volk: voor 12 - 14 jarigen. **En vanaf 15 jaar: God woont in je hart**. Ik hoop dat de **serie** veel gebruikt wordt. Maar toen ik die laatste titel las dacht ik wel meteen: zo zou ik zelf een dagboek voor jongeren nooit **genoemd** hebben. **Staat het bij** voorbaat vast dat dit dagboekje alleen door gelovige jongeren wordt gelezen? God woont in je hart. De titel klinkt als de vaststelling van **een** feit. Op grond waarvan mag ik dit feit zo in het algemeen **constateren**? Is het wonen van God in je **hart** het vanzelfsprekende vervolg op Gods wonen bij zijn volk?

De toelichting die in het dagboek te vinden is, **maakt** wel duidelijk wat de bedoeling is. Daarin **staat**: God wil niet alleen in de **buurt** van zijn volk wonen, **maar** nog **dichterbij**: in het hart van **zijn kinderen**. Het gaat hem niet om regeltjes en vastgeroeste **gewoonten**, **maar** om liefde.

Maar deze goede bedoeling wordt toch door de titel **niet** gedekt. Het feit dat er **jongeren** (en ouderen)

zijn die radicaal afscheid nemen van de God van de Bijbel laat zien dat je voorzichtig moet **zijn** met zo'n titel.

Een Nadere Reformatie nodig?

Er is nog een aspect in het boek van **FvH** waardoor ik **niet** kan volstaan met een simpele afwijzing. Ik hoor bij **FvH** tonen die **sterk** doen denken aan geluiden, die je aantreft **bij de puriteinen**. En die in ons land bij vertegenwoordigers van de Nadere Reformatie **te** beluisteren waren. De **mannen** van de Nadere Reformatie zagen na de grote Reformatie in de zestiende eeuw al **gauw** in, dat er nog veel fout ging in de **kerk**. Ze **zagen** ingezonkenheid **en** oppervlakkigheid. Ze zagen dat mooie kerkelijke papieren **nog niet** automatisch **betekenen** dat **de tweede** geboorte **en een** leven in dagelijkse **bekering een** werkelijkheid zijn. Ze profeteerden tegen de **verwereldlijking** van de kerk. En **vóór** **bekering** en een levende omgang met God. Ze namen daarbij **geen** blad voor de **mond**. Ernstig waarschuwden ze voor lichtvaardigheid en luchthartigheid in het leven van **christenen**. En ze deden dat door in steeds **meer** de leer van de uitverkiezing en van de wedergeboorte te **benadrukken**! Op **een** manier die uiteindelijk **he-laas** nogal sterk uit de **rails** liep. Deze Nadere Reformatie, met haar **goede en** slechte **kanten**, hoort bij onze geschiedenis. De Gereformeerde Kerken (waaronder de Free Reformed Churches in Australië) laten zich historisch gezien niet denken zonder de Nadere Reformatie. **Via** de Afscheiding is veel **gedachtengoed** van de 'oude schrijvers' **meegkomen**. Om vervolgens terecht te **komen** in de Gereformeerde Gemeenten en in de **rechterflank** van de Christelijke Gereformeerde Kerken. In de Vrijgemaakt Gereformeerde Kerken veel minder. Maar dat betekent **niet** dat de Nadere Reformatie niet ook tot onze voorgeschiedenis hoort. En **niet** alleen de Afscheiding, maar

ook de mystiek van een man als Abraham Kuyper was ondenkbaar zonder zijn feeling voor het piëtisme. Met andere woorden: de geluiden die **FvH** in zijn boek laat horen **hoeven** gereformeerden die **verder** terugkijken dan de vrijmaking niet helemaal onbekend in de oren **Hinken**. Ze horen voor een deel **bij** onze geschiedenis. **Maar** zoals er in de latere Nadere Reformatie **een radicalisering** ontstond, zo zien **we**, **vrees** ik, dat ook bij **FvH** dingen uit rails lopen. Daarover moet ik volgende **week** nog iets zeggen.

Ds. G. Gunnink is predikant van de Gereformeerde Kerk van Amersfoort-West.

LAAT JE VOL LOPEN...

R.J. Vreugdenhil

M
meditatief

'maar anderen zeiden spottend: Zij hebben te veel zoete wijn gehad!'

Hand.2:13

'en bedrinkt u niet aan wijn, waarin bandeloosheid is, maar wordt vervuld met de Geest'.

Ef.5:18,

Heerlijk

Je vol laten lopen.

Heerlijk is dat.

Onder invloed **komen**. Niet maar een beetje, maar behoorlijk.

Voelen dat het je meeneemt.

Je blijft jezelf, en toch gebeurt er wat met je.

Problemen schuiven naar achteren.

Iets waar je al zoveel over gepiekerd hebt, het wordt opeens veel **minder belangrijk**.

Alles komt er mooier uit te zien. Je ziet het allemaal wel weer zitten. Je durft ook meer. Je voelt je boven jezelf uitgetild. Dingen die je **anders** nooit zegt, gooi je er **nu** maar uit. Iets wat je normaal nooit zou doen, is opeens veel minder eng.

Je **gaat** er spontaan van zingen. Of fluiten. Wat maakt het uit als het **niet** helemaal **zuiver** is.

Het gaat gewoon vanzelf.

Heerlijk.

Vol van de Geest

Je vol laten lopen. Nee, niet met bier of **wijn** of jenever, al **zou** je dat misschien denken.

Maar met de Geest van God. **Dán** gebeuren er zulke dingen.

Voor de mensen in Jeruzalem lijkt het **ook** op elkaar.

Meer dan honderd man stroomt daar een huis uit. **Druk** door elkaar pratend. Ongegeneerd **luidruchtig**. Enthousiast roepend. Zingend. De conclusie ligt **voor de hand**: 'die lui **zijn** nu al **dronken**'.

Ze **zijn** inderdaad totaal. onder invloed. Helemaal vol.

Maar niet van drank. Ze zijn vol van de **Geest**.

Dát is te merken. Er gebeurt wat me ze.

Ze gaan dingen zeggen die ze normaal nooit **gezegd** hadden. Ze durven zomaar mensen **aan** te spreken. Ze **zijn** niet bang als ze later opgepakt worden. Ze voelen zich boven zichzelf **uitgetild**.

Dat **krijg je** als je volgelopen bent.

Vol van de Geest.

Wat **moet** dat **heerlijk** zijn.

En je krijgt er geen kater van.

Nu nog

Zou **dat nu ook nog kunnen?**

Zou de **Geest** dat nu **ook** nog doen?

Paulus schrijft 'wordt niet dronken van wijn, **maar** laat je vollopen met de Geest'.

Dat is een opdracht. Geen **wens** van 'wat zou het mooi zijn als dat **kan**', maar een bevel.

Blijkbaar kan het. Nog steeds.

Niet alleen op de Pinksterdag. Niet alleen daar in **Jeruzalem**. Niet alleen de apostelen.

Ook gewone gelovigen. Mensen die 'verzegeld zijn **met** de Heilige Geest' (Ef. 1:13).

Ik ook!

Dat ben ik ook.

Gedoopt in de **naam** van de Vader, de Zoon en de **Heilige Geest**.

Dan kan het!

Als **ik** me maar vol laat lopen.

Here, vervul mij met uw Geest.

Breng me steeds weer helemaal onder uw invloed.

Neem me mee.

Laat er wat met me gebeuren.

Zodat problemen naar **achteren** schuiven. Zodat alles mooier wordt. Zodat ik durf te vertellen over U.

Laat me dingen durven doen, om te laten zien dat ik bij U hoor.

Til me boven. mezelf uit.

En laat me zingen voor U.

Laat me leven voor U.

Ds. R.J. Vreugdenhil is predikant van de Gereformeerde Kerk van Langeslag.

MODERNE DEVOTIE, GEZIEN ALS EEN DYNAMIEK VOOR KERKRESTAURATIE

T.D. Bouma

A achtergronden

Door een keur van citaten hebben we aangegeven, hoezeer de stellingname van Bonhoeffer het gedachtengoed van de Moderne Devotie benadert. Iemand, die zo de navolging predikt in een christoform leven, valt toch niet te kwalificeren als een nonconformist?¹ Evengoed is de centrale plaats, door Bonhoeffer toegekend aan de seculiere inzet, een bron van misverstand geworden. Had hij wel een goed beeld van de Moderne Devoten?

Verwijzing

Een rechtstreekse en letterlijke verwijzing naar de Deventer beweging en naar Raymond Lullus zoekt men tevergeefs bij Bonhoeffer. Slechts achteraf, in de gevangenis, zegt hij de imitatio Christi van Thomas à Kempis te lezen. Maar gezien zijn internationale oriëntering is het niet onwaarschijnlijk, dat hij al veel eerder kennis genomen heeft van de interpretatie van Albert Hyma. In 1924 stelde deze als eerste en enige aan de hand van een ouder handschrift van het eerste boek van de Navolging van Christus, dat Thomas de scherpe kantjes van een daadwerkelijke navolging had vervangen door meditatie met een boekje in een hoekje! De RK-kerkleiding in Nederland heeft toen woedend gereageerd op deze 'protestantse annexatie', en herstel geëist van het boegbeeld Thomas in *angelo cum libello*. Deze oproep heeft uiteindelijk geresulteerd in een betreurenswaardige deprofilering van Geert Grote tot een scherpshijper en asceet.²

Tijdgeest

Als Bonhoeffer pleit voor seculiere inzet van de kerk in Duitsland bij de opkomst van Hitler, dan heeft hij enig recht van spreken. De anti-christ is een 'Irrführer', een misleider die om erkenning vraagt van de kerk. Maar gehoorzaamheid komt alleen Christus toe, onze Leidsman.³ Hoe donker Bonhoeffer de ontwikkelingen inschat, brengt hij onder woorden met een bijna honderd jaar oude profetie uit een Hessisch réveil: "De tijd komt, dat wij niet meer als enkelingen en solitairren, maar tezamen als gemeente, als kerk de handen opheffen in gebed; dat wij in groepen, hoewel getalmatig kleine groepen onder de vele duizendmaal duizend afvalligen, de Here luide belijden en lofprijzen. Hij, die gekruisigd en opgestaan is, en zal wederkomen." Zelf meent Bonhoeffer, dat de tijdgeest onderkend en de dwaling onverbloemd aangewezen dient te worden: maar ook, dat het volgen van Christus meer en meer een gemeenschappelijke opdracht is. "Een ieder begint als eenling aan de navolging, maar

niemand blij%eenling in de navolging." Er komt een algemene vervolging van christenen aan, en dat is de exacte betekenis van alle beweging en strijd uit onze tijd. De tegenstanders, die uitgaan om de christelijke kerk en het christelijke geloof te vernietigen, kunnen niet met ons samenleven, omdat zij in elk woord van ons en in elke daad van ons (ook als die in 't geheel niet tegen hen gericht zijn), een veroordeling zien van hun woorden en daden".⁷ Vanaf het begin waarschuwt Bonhoeffer voor een introverte kerk die geen daden stelt, een kerk die zich laat gelijkgeschakelen. "Het wordt mij steeds duidelijker, dat wij een grote en volkse, nationale kerk krijgen, die in wezenlijke zin zich niet meer verdraagt met het christendom. En ook, dat wij gespitst moeten zijn op volslagen nieuwe wegen, die wij bewandelen moeten. De werkelijke kwestie is germanendom of christendom, en hoe eerder het conflict aan de dag treedt, hoe beter. Het allergevaarlijkste is wel de versluiering".⁸ Bonhoeffer tekent een hegeliaanse erfenis! "Onze kerk zal stelling moeten nemen tegen de zonden van overmoed, machtsaanbidding, naijver en illusionisme, als de wortels van die kwaad"?

Twee rijken

Tegelijk onderkent hij de zwakte van de lutherse twee-ijken-leer: "Er moet nu eindelijk eens gebroken worden met de theologisch onderbouwde terughoudendheid ten aanzien van het handelen van de staat ... het is allemaal toch alken maar uit angst. Spr.31:9 zegt: doe uw mond open ten bate van de stomme. Wie weet vooral tegen-

woordig nog in de **kerk**, dat dit in zo'n tijd het **minimum-vereiste** is in de bijbel?"¹⁰ Maar een christen is de gehoorzaamheid toch op het lijf geschreven? De gehoorzaamheid **jegens** de staat bereikt zijn grens, als die het Woord **bedreigt**. In dat geval moei de strijd tussen **kerk** en staat uitgevochten worden". En een **kerkleiding** die zich laat gelijkschakelen, verloochent **zijn** ware aard. 'De gehoorzaamheid tegenover de **ketterse kerkregering** is ongehoorzaamheid tegenover Christus'.¹¹

Voor de wereld

Het lijkt erop, dat **Dietrich Bonhoeffer** de kerk wil wakker schudden om te komen tot een glasheldere positiekuus in de wereld. Daartoe hanteert hij het devies: voor de **wereld, maar niet van de wereld!** Zo als **Christus** voor de wereld zijn leven overgaf, zo dient de christen zich niet aan de wereld te onttrekken, maar zich seculier in te **zetten**.¹² "Als het zo zou zijn, & de jongste dag morgen aanbreekt, **dan** zullen we graag het **werk** uit handen geven voor een betere toekomst, maar niet **vóór** die tijd".¹³ "Dat de gemeente aan de wereld **ontruikt** is, is voor haar geen aanleiding tot minachting **van** de wereld, doch veeleer de opdracht om ervoor op te **komen** ... De gemeente die zich onttrekt aan de **verantwoordelijkheid** tegenover de wereld, tegenover de mensheid ... die zich terugtrekt op zichzelf, **verloochent het** Evangelie en haar **ambt**."¹⁴ Deze introversie ziet Bonhoeffer als een brevet van onvermogen: de kerk moet zichzelf niet onmondig **verklaren** tegenover de leefwereld. Zo'n onmondigheid is een godsdienstige pose, die de verhouding tot God onhelder **maakt**.¹⁵ "Door het van God zijn serieus te nemen, is **het** de **kerk** ernst met de seculariteit."¹⁶

Overtrokken

Onder moeilijke omstandigheden heeft **Bonhoeffer** helaas de seculier-

re inzet overtrokken. Navolging gaat dan zover, dat **hij** stelt: "Voor en met God leven wij zonder God. God laat zich uit de wereld **wegdringen** tot aan het kruis. God is **zwak** en machteloos in de wereld, en juist **zo en alleen** zo is Hij bij ons en helpt ons". "Een christen moet de moeiten **van** de wereld niet willen ontlopen. "Bij moet het seculiere leven tot op de bodem doorleven, net als Christus (**Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?**). **Dan** alleen is de **Gekruisigde** bij hem een Verrezen, en is **hij met Christus** gekruisigd en verrezen".¹⁸ Bonhoeffer maakt inzake de navolging een proces door, "... ik ervaar het tot op **dit** ogenblik, dat men pas leert: geloven middenin het aardse van dit leven; als men er volledig van afziet iets van zichzelf te **maken** ... dan geef je je **helemaal** over aan God, dan **neem** je eigen lijden in deze wereld niet serieus, maar Gods lijden ... en zo verloopt de menswording, zo wordt men een **christen**".¹⁹ Maar Bonhoeffer moet bekennen, dat zijn navolging ook een gevaarlijke kant heeft "Ik dacht, dat ik zou **kunnen** leren geloven, doordat ik zelf probeerde zo iets als **een** heilig leven te **leiden**".²⁰ Hij vertoont een allergie voor een **daadloze** lutherse kerk. "Ik **merk** echter, dat er **verzet** in **mij** groeit tegen al dat godsdienstige, vaak zelfs een instinctieve afkeer – **en** dat deugt natuurlijk **ook** niet. Ik heb geen aanleg voor dat godsdienstige. Ik moet voortdurend denken aan God **en** aan **Christus**, **en** echtheid, leven, vrijheid en barmhartigheid betekenen veel voor mij, maar die godsdienstige inkleding staat mij **zo tegen**".²¹ "Daadloos afwachten en stompzinnig toekijken behoren niet tot de **christelijke levenshouding**".²² Het grote **gevaar** schuilt daarin, dat men **zijn** heil ziet als "verlossing uit zorg en nood, uit angst en **verlangen**, uit zonde en dood naar een beter hiernamaals". Wij moeten bewust het voorlaatste beleven en het laatste geloven!²³ "Er bestaat een **zeer** goddeloos heimwee naar de andere wereld, waar zeker geen

thuiskomst op volgt ... Ik moet geduldig wachten op de vervulling van Gods **belofte**, echt wachten en de vervulling niet alvast stelen in dromen en **verlangens**".²⁴

Waar het Bonhoeffer om gaat, is de waarschuwing voor anticipatie in eigen beheer, het ongeloof van de mystiek. Want **hij kent** wel degelijk een pleiten op Gods belofte als een machtig sterke anticipatie! "Bij heeft **mij** één onderpand van het einddoel gegeven: zijn Woord. Deze enige zekerheid ontnemt Hij mij niet, dat Woord doet Hij **ge**stand, daarin zal ik Zijn kracht **ervaren**".²⁵ Bonhoeffer heeft heus wel weet van een **voorsmaak**, waarbij het **water** je om de tanden loopt: "Wie niet nu al met heimwee **en** blijdschap wacht op de verlossing **van** het lichaam, die **heeft** nooit **ge**loofd in **God** **en** **zijn** Koninkrijk, die heeft nog niets begrepen van het Koninkrijk **van** de opstanding".²⁶

Geen tweedeling

Bonhoeffer verfoeit de tweedeling van het leven, waardoor het geloof in de marge verdwijnt. "Dat God uit de wereld verdrongen werd ... leidde tot de poging om Hem in **ieder** geval nog te behouden op persoonlijk, op **innerlijk**, op **privé** terrein". Een christen moet echter **zijn** adeldom bewust zijn en leven **vanuit** de proclamatie **van** Christus als "de werkelijke Heer der **wereld**".²⁷ "Godsdienstige lieden spreken over God pas als hun menselijke kennis hen in de steek laat (**vaak** ten **gevolge** van **denkluïheid**) of pas als menselijke krachten tekortschieten. Het is eigenlijk altijd **weer** een **deus ex machina**, die ze laten opdraven als schijnoplossing voor onoplosbare problemen, of als een kracht wanneer de **mens faalt**. Steeds weer wordt er **geprofiteerd** van menselijke **zwakheid**, steeds weer wordt er **geopereerd** aan de **grenzen** van het menselijke. Dit kan uiteraard slechts standhouden, totdat de mens in eigen kracht de **grenzen** nog verder terugdringt en God als **deus ex**

machina overbodig wordt. Dit gepraat over **grenzen** is voor **mij** een zeer **bedenklijke zaak** geworden ... **Ik** zou van God willen **spreken**, niet **perifeer** maar centraal ... Wat **onbereikbaar** is voor ons kenvermogen, is wel iets anders **dan** de **onbereikbaarheid** van God. De transcendentie van de kenleer **heeft niets** uit te staan met de transcendentie van God. God is **transcendent** midden in het **leven**. De kerk **staat**, niet waar menselijke capaciteit **ophoudt**, niet aan de **grenzen** maar, midden in het dorp. Dat is de geest van het Oude Testament, **en** in deze **zin** lezen wij het Nieuwe Testament nog veel te weinig vanuit het Oude".²⁸

Historisch voorbeeld

Juist de **vraag** naar een goed voorbeeld in de geschiedenis voor deze **centrale positie van de manifeste Christus** brengt Bonhoeffer in **verlegenheid**. **Met** het **oog** op & actualiteit meent hij erg ver in het verleden te moeten duiken, om een tijd te vinden waarin het kwaad zich op zo grote schaal verhult in **vraatschijn**. "**Zijn** er in de geschiedenis ooit mensen geweest, die **zo weinig steunpunten** in eigen tijd vonden als wij? **Mensen** die alle mogelijkheden van eigen tijd zagen als onverdraaglijk, zinloos, indruisend tegen het leven zelf? Waren er ooit mensen die hun inspiratie zochten in het verleden en de toekomst, ver van de eigen tijd en **zijn** mogelijkheden, en die toch zonder fantasten te zijn, zo rustig **en** vol vertrouwen konden hopen op het slagen van hun zaak?"²⁹ En dan **heeft** het er veel van, dat Bonhoeffer **teruggrijpt** op het conflict aan de Parijse **universiteit**, waar **in** de middeleeuwen een onafhankelijke positie voor de wetenschap werd opgeëist. **Was** het niet vooral **Raymond Lullus**, die zich een fervent **tegenstander** betoonde van de **terreinscheiding** voor theologie en filosofie? ³⁰ "In de dertiende eeuw ... begon **een** ontwikkeling in de richting van de autonomie van de mens. Hieronder **versta** ik de ontdekking van wetten,

volgens weke de wereld leeft **en** haar eigen gang gaat op **allerlei** terreinen: wetenschap, maatschappij, staat, kunst, ethiek en godsdienst. Die ontwikkeling komt in onze tijd **tot** een zekere **afroniding**. De mens **heeft** geleerd alle grote problemen zelf **op** te lossen, zonder God als vooronderstelling in rekening te **brenge**n".³¹ Blijkbaar ziet Bonhoeffer de lijn van **Lullus** doorgetrokken door de Moderne Devoten. "De **laatste** tijd heb ik mij beziggehouden met het begrip *seculariteit*, niet het seculiere vanuit de renaissance, maar het seculiere van de dertiende eeuw, vanuit de **middeleeuwen** ... Het gaat niet om een **geëmancipeerde**, **maar** om een christelijke, hoewel antiklerikale *seculariteit*".³² Hij is zich bewust van **het enorme** beslag van deze seculariteit: "Jezus maakt aanspraak op heel **het** menselijke in al zijn aspecten, voor Zichzelf **en** voor Gods Koninkrijk". Deze confiscatie van Christus noemt hij eigenlijk een **mancipatie** van de **geëmancipeerde** wereld!³³ Wij **moeten** Gods Koninkrijk niet beperken tot **een** innerlijk koninkrijk, het is "geen **koninkrijk** van het hart, **maar** van de aarde en van de hele wereld, niet vergankelijk maar eeuwig, een Koninkrijk dat zichzelf een weg baant en mensen **aantrekt** als wegbereiders, een **Koninkrijk** dat de moeite waard is om **het leven** ervoor **in** te zetten".³⁴

Actuele opstelling

Zo komt Bonhoeffer tot een actuele opstelling voor de kerk. "De gemeente breekt **dus** in, centraal in **het wereldleven** **en** veroverd ruimte voor Christus; want hetgeen **ia** Christus is, valt niet **meer** onder de heerschappij van de wereld, **van** de zonde en van de wet. In deze nieuw ontstane gemeenschap heeft geen wereldse wet meer iets te zeggen".³⁵ Zijn *seculariteit* is kennelijk een agressieve betrokkenheid bij de wereld, **maar** haar engagement geldt de **Christus**! Zoals eens de profeet **Jeremia** bij de puinhopen van Jeruzalem zich be-

klaagde over al het goud dat **zijn** glans verloren had, en daarmee tegelijk een voorzet gaf **voor de herbouw**, w wilde Geert **Grote** niet **neerzitten** bij de puinhopen **van** de kerk. Zijn Moderne Devotie betrof een bewustwording van Christus' manifestatie, die moet **uitkomen** in de daden van **Zijn kerk**. Bonhoeffer heeft zo'n militante profeet willen **zijn**, de zwakke enkeling die o p roept te strijden voor Gods eer. **Geen kerk kan** in eigen **vermogen** **Jeruzalem** herbouwen: het is God die Zijn **kerk** bouwt door de strijd heen. Door te willen **bouwen** in eigen kracht vervalt een wereldkerk in **wetticisme** **en** gebrachte offers van de oude kerk van Aäron. Lijnrecht **daar** tegenover staat de **kerk**, die haar verwachting stelt op het **Woord** en nuchter gelooft. Daarvan gaat **een** getuigenis uit, zonder vrees en vol vreugde! Die kerk, die blijft bij Gods **beloften**, heeft **toekomstperspectief**.³⁶

Daadwerkelijk christendom

Bonhoeffer is met zichzelf in het reine gekomen door eenduidig te **kiesen** voor een afspiegeling van Gods Woord in Mat.5-7. "Hier is de enige dynamiek te vinden, dynamiet onder die hele monsterlijke vertoning, waarvan bij de explosie slechts **een** paar uitgebrande resten overblijven. De restauratie van de kerk komt bepaald voort **uit** een nieuw monnikenwerk, daarin dat het **een** levenswandel **naar** de bergrede in de navolging van **Christus** zonder compromissen, gemeen heeft met het oude. Ik denk, dat het tijd wordt om de mensen hiervoor samen te **brenge**n".³⁷ In een daadwerkelijk **christendom** ziet hij de manifestatie **van** een oprecht **broederlijke** samenleving, bepaald de doodsteek voor **verstarde** kerkelijke **lichamen**. Tegelijk en vooral **daarin** ziet hij een proces **van** restauratie: de gemeente, die **Christus** voor ogen heeft en Zich tot bruid verkiest! De profetische **boodschap** luidt: rampzalig het Jeruzalem dat ver-

duisterd is – waar het Woord buiten spel staat; en gederangeerd – waar de ambten vervallen tot bureaucratie; een strijdtoneel – alle vredege-roep ten spijt. Maar gelukzalig de kerkgemeenschap, waar de lamp van het Woord hoog gehouden wordt – daarbinnen resideert God, en is de vrede gegarandeerd!

Stuiptrekkingen van een duivels systeem hebben ervoor gezorgd, dat Dietrich Bonhoeffer vooral de be-vrijding niet meer heeft meege-maakt. Exact hetzelfde overkwam de Nederlander R.J.Dam in april 1945. Begaafde wetenschappers weigerden een dubbelleven te lei-den. Als moderne martelaren ver-kozen zij de lijdensweg uit navol-ging. Hun apathie was geen voort-brengsel uit de eigenbouw van de Stoa, maar was stevig gefundeerd in de wetenschap van veilige Va-derhanden.³⁸ Beide christenen ken-den het lutherlied tot in de finesse!

¹ Vergelijk W.H. Velema in *Beknopte gere-formeerde dogmatiek* (Kampen, 1992), 599.

² R.R. Post, *The Modern Devotion. Confron-tation with Reformation and Humanism* (Leiden, 1968).

³ W.J.Lamfers, *Bonhoeffer en de broeders* (Zoetermeer, 1998), 79 en 85.

⁴ R. Strunk, *Nachfolge Christi. Erinnerun-gen an eine evangelische Provokation* (Mün-chen, 1981), 207 laat zien, dat de context is de grote verdrukking uit Openb.7.

⁵ Lamfers (1998), 36.

⁶ Strunk (1981), 211.

⁷ Strunk (1981), 206v.

⁸ Strunk (1981), 205. In de zomer van 1940 heeft K.Schilder van dezelfde antithese ge-waagd met een drietal artikelen in *De Refor-matie*.

⁹ R. Mayer in *Dietrich Bonhoeffer nu!* (Lei-den, 1995), 38.

¹⁰ P. Zimmerling in *Dietrich Bonhoeffer nu!* (Leiden, 1995), 15v.

¹¹ Lamfers (1998), 79v.

¹² Bonhoeffer gebruikt liever niet de aandui-ding *solidair zijn met de wereld*, daar hij het opgaan in de wereld, de secularisatie wil uit-sluiten. Zie Lamfers (1998), 49.

¹³ Zimmerling (1995), 26.

¹⁴ Lamfers (1998), 149.

¹⁵ Mayer (1995), 131v.

¹⁶ Lamfers (1998), 148.

¹⁷ Zimmerling (1995), 29.

¹⁸ ed O.Dudzus, *Dietrich Bonhoeffer / Goede machten, een keuze uit zijn werk voor een nieuwe generatie* (Baarn, 1986), 158. Het is Bonhoeffer ontgaan, dat deze overlading van de navolging juist door Geert Grote beslist afgewezen is! Zie T.D.Bouma, *Zicht op een*

spoor van licht (Barneveld, 1997), 69v.

¹⁹ Zimmerling (1995), 26.

²⁰ Strunk (1981), 213.

²¹ ed Dudzus (1986), 59.

²² Chr.Gremmels in *Dietrich Bonhoeffer nu!* (Leiden, 1995), 76.

²³ ed Dudzus (1986), 157.

²⁴ ed Dudzus (1986), 145.

²⁵ ed Dudzus (1986), 145.

²⁶ ed Dudzus (1986), 153.

²⁷ Mayer (1995), 121. Het was nu juist zijn leermeester Von Harnack, die een geloofs-overtuiging als particuliere aangelegenheid hermetisch afgrensde tegen een leefwereld, waarin een wetenschappelijk bewijs het laat-ste woord heeft!

²⁸ ed Dudzus (1986), 52v. Het valt op, dat *religiös* bij Bonhoeffer een negatieve klank heeft. Ook in dit opzicht kan gewezen wor-den op een parallel bij de Moderne Devotie. Geert Grote waarschuwde bij religieuze al voor naamchristenen. En de gebruikelijke verdediging van de broeders, *non sumus reli-giosi, sed in saeculo religiose vivere niti-mur et volumus*, zou in Bonhoeffers verta-ling heel goed kunnen luiden: "wij zijn geen godsdienstige lieden, maar voelen ons ge-drongen en begeren in de wereld te leven in dienst van God!"

²⁹ ed Dudzus (1986), 61v.

³⁰ Zie Bouma (1997), 52vv.

³¹ Mayer (1995), 115.

³² ed Dudzus (1986), 49.

³³ Zimmerling (1995), 27 en 32.

³⁴ Zimmerling (1995), 107.

³⁵ Lamfers (1998), 152.

³⁶ Lamfers (1998), 14vv.

³⁷ Strunk (1981), 203.

³⁸ *De goddeloze gaat op de vlucht, zonder dat iemand vervolgt, maar de rechtvaardige voelt zich veilig als een jonge leeuw* was de kerspreuk, die Dam zich aantrok.

T.D. Bouma heeft zich door zelfstudie toe-gelegd op de brongebieden van de reforma-tie van de zestiende eeuw.

ZENDING DICHTERBIJ

Een reeks over zending!

Dr. L.J. Joesse (red.)

'Leren hoe hij wand'len moet'

Over woord en daad in de zending
117 pag., ing., f 16,95, nr. 1

Dr. Chr. Fahner (red.)

Volken in beweging

Over heilsverwachting en messia-nisme bij de volken
88 pag., ing., f 16,50, nr. 2

Dr. L.J. Joesse (red.)

Uitstralen is werven

Over missionaire opbouw van de gemeente

128 pag., ing., f 16,95, nr. 3

Dr. W. van Heest (red.)

'Beminden om der vaderen wil'

Over Israël en de zending

160 pag., ing., f 17,25, nr. 4

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

bel 0113 - 215591

**Uitgeverij
Oosterbaan & Le Cointre B.V.**

Postbus 25
4460 AA Goes
Tel. 0113 - 215591

HET LELIJKE EENDJE WORDT PRINSES

A. Slob

opvoeding en
onderwijs

Gereformeerd onderwijs geeft eigen invulling aan verzorging

Met enige moeite werd enkele jaren geleden het vak verzorging binnen de basisvorming opgenomen. Met vakken als techniek, informatiekunde en economie was dit vak een nieuwe loot aan de basisvormingsstam. Het nieuwe vak verzorging werd niet door iedereen met gejuich ontvangen. Ook binnen het gereformeerd voortgezet onderwijs was dit het geval. Er waren zelfs scholen die te maken kregen met georganiseerde kritiek van ouders. Kritiek was er op de leerinhouden van het vak verzorging die over zaken zouden gaan die behoorde tot de verantwoordelijkheid van de ouders. Kritiek was er ook op de doelstellingen van het vak die voor een deel gebaseerd zouden zijn op de autonomie van de individuele mens. We kunnen stellen dat veel van de kritiek op het vak verzorging inmiddels zo goed als verdampt is. Het lelijke eendje is prinses geworden, zoals treffend de ontwikkeling van het vak verzorging in een vakblad werd omschreven.

Taakgericht

De kritiek die destijds onder meer op de doelstellingen van het vak verzorging gegeven werd, kwam niet helemaal uit de lucht vallen. De vraag is dan wel op welke wijze er met deze kritiek wordt omgegaan. Binnen het gereformeerd voortgezet onderwijs kwam een speciaal daarvoor samengestelde werkgroep tot de conclusie dat het belangrijk was dat de leerlingen op school les krijgen over het thema zorg in brede zin. De werkgroep concludeerde dat "de opdracht tot zorg voor jezelf, je naaste en je omgeving een essentieel onderdeel van

de gereformeerde toerusting is". Volgens de werkgroep moest deze zorg taakgericht ingevuld worden. In de katern 'Kerndoelen gereformeerde basisvorming' (Wezep, 1992) wordt uitgebreid ingegaan op die taakgerichte leerinhouden voor het vak verzorging. We citeren daaruit het volgende gedeelte: "Vanaf het moment dat God de mens opdracht gaf de aarde, de dieren, de planten en zichzelf te onderhouden, is er sprake van verzorging. Het tweede gebod, gelijk aan het eerste (God liefhebben), is het liefhebben van je naaste als jezelf. Dit gebod geeft de christelijke grondhouding aan in de verzorging

van jezelf, je medemens en de schepping. Het grondmotief voor ons verzorgend en dienend handelen is de liefde tot God. Wij eren Hem in ons liefhebben van onszelf, de naaste en de schepping. In het dienend verzorgen is de Here Jezus ons voorgedaan. Hij waste de voeten van zijn discipelen. De opdracht om te zorgen geldt voor mannen en vrouwen gezamenlijk (Genesis 1: 27-28) in gezin en samenleving. Tot deze taak (in een steeds veranderende maatschappij) moet het gereformeerd onderwijs de leerlingen toerusten."

Kerndoelen

Bij de start van het vak verzorging werd gesteld dat het welzijn van jezelf, je naaste en je leefomgeving centrale thema's zijn. "Een christen zal beseffen dat de steeds groter wordende problemen van onze verzorgingsstaat niet afdoende opgelost kunnen worden met wetenschap en techniek. Het gereformeerd onderwijs moet zijn leerlingen daarom ook de christelijke grondhouding voor het verzorgen opdragen: niet alleen de solitaire zorg (zorg voor jezelf), maar ook de solidaire zorg (zorg voor je naaste, zorg voor de leefomgeving)". Om deze doelen te bereiken werd voor het geven van het vak verzorging in gereformeerd voortgezet onderwijs een aantal 'eigen' aanvullende kerndoelen geformuleerd. Voor een groot gedeelte gaat het om kerndoelen waar bijbelse waarden en normen expliciet aan de orde zijn. Leerlingen moeten bij voorbeeld op bijbelse gronden kunnen motiveren dat zij in diverse leefverbanden en leefsituaties 'eigendom van Christus' zijn. Ook

moeten ze vanuit de bijbel aangeven dat hun lichaam 'een tempel van de Heilige Geest' is en dat zij daarom verantwoord met hun leven dienen om te gaan. Als het gaat om een onderwerp als pubertijd moeten leerlingen deze lichamelijke en sociaal-emotionele veranderingen bij zichzelf onderkennen en daarmee omgaan als een gave van God. Zij kunnen aangeven dat omgaan met seksualiteit, persoonlijk en in relatie tot anderen, onderworpen is aan bijbelse normen. Leerlingen moeten bij een vak als verzorging ook kunnen aangeven dat de bijbelse visie op rentmeesterschapgevolgen heeft voor het bestemmen van middelen voor verschillende bestedingsmogelijkheden, standpunten en beslissingen inzake consumeren en het afwegen van de milieueffecten die gevolg zijn van hun consumptie.

Methode

De genoemde kerndoelen geven een klein doorkijkje in het brede domein van het vak verzorging. Een vak waar naast het aanleren van theoretische kennis ook het nodige aan praktijk gedaan wordt. Dat kan variëren van het maken van een overheerlijke milkshake tot het zemen van de ramen. Gezien de eigen genormeerde benaderingswijze van het vak verzorging bleken veel gereformeerde scholen moeite te hebben met het vinden van geschikt lesmateriaal. Mede om die reden werd in 1993 onder begeleiding van het Gereformeerd Pedagogisch Centrum gewerkt aan een 'eigen' methode. Dit resulteerde uiteindelijk in de door drs. S.A.F. Kammeraat-Pilon geschreven en bij SMD Educatieve uitgeverij te Leiden uitgegeven methode 'Zorg nou Zelf'. In verband met de herziene kerndoelen voor de basisvorming en de verdere ontwikkeling van het vak verzorging is deze methode inmiddels aan een herziening toe. In de afgelopen anderhalf jaar is er door de auteur drs. S.A.F. ————— Pilon M ~ W ~ & e herzie-

ning. Daarbij bijgestaan door onder meer docenten verzorging van de gereformeerde scholen. In augustus hopen we dat de herziene versie van 'Zorg nou Zelf' en de daarbij behorende werkboeken havo/vwo en vmbo op de scholen liggen. Ook al er een eigen werkboek voor het ivbo verschijnen. Naast de gereformeerde scholen zullen ook veel reformatische scholen en een aantal protestants-christelijke scholen van dit materiaal gebruik gaan maken. De inhoud van het straks uit te komen materiaal onderstreept nog eens nadrukkelijk de waarde van het vak verzorging binnen de basisvorming. Het vak heeft zich in de afgelopen jaren ook in het gereformeerd voortgezet onderwijs weten te profileren tot één van de smaakmakers van de basisvorming. Terugkijkend naar de startpositie van het vak is dat zeker een compliment waard.

Drs. A. Slob is als medewerker voortgezet onderwijs verbonden aan het Gereformeerd Pedagogisch Centrum (GPC) te Zwolle.

Boeken die helpen!

Ds. M.J.C. Blok
Je staat er niet alleen voor
de ongetrouwde in de gemeente
96 pag., f 12,00

Ds. M.J.C. Blok
Gaat de dominee voorbij?
een boekje voor dominees en andere kerkangers
136 pag., f 16,50

Ds. P. Groenenberg
Gewapende ambtsdragers
over het gebed in de ambtsdienst
120 pag., f 15,25

J.A. Knepper sr.
Een geestelijk huis van levende stenen
gemeenteopbouw in de praktijk
rond het jaar 2000
152 pag., f 17,75

P.L. Los
Onder anderen
zes pastorale lezingen
88 pag., f 11,75

P.L. Los
Wan gelijke beweging als wij
over leren van -, omgaan met -
en behandelen van mensen zoals
wijzelf zijn
112 pag., f 16,50

Idske de Jong-de Haan
Maat en overdaad
over alcohol en gokken,
experiment en verslaving
112 pag., f 15,25

Dick Mostert
Eenzame fakkeldragers
jeugdpastoraat en praktijk
160 pag., f 17,50

Drs. Wubbo Scholte
Met kippevel
angst en angststoornissen
128 pag., f 15,75

Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25 - 4460 AA Goes
Telefoon 0113-215591

PROCESONTWIKKELING BIJ GEMEENTEVORMING IN MAASTRICHT

G. Calis/G. Markerink

evangelisatie en zending

Tien jaar geleden woonde een handvol gereformeerde kerkleden in Maastricht, de hoofdstad van Limburg. Een provincie met één Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt), met Brunssum als basis, Korf daarna begon de 'Universiteit Maastricht' gereformeerde studenten te trekken, hefbegin van een snelle groeicurve. Dat nu uitmondt in de vorming van een eigenstandige gemeente van Christus. In dit artikel willen wij proberen inzicht te geven in de achtergronden van een jarenlang proces. Via visie, via obstakels, via onverwachte wegen die de Here opent. Het was voor ons een voorrecht dat de Here ons -onvoorbereid zoals wij zijn- inschakelde bij Zijn werk. Graag willen wij die ontwikkelingsgang met u delen in de hoop en de bede dat in Nederland meer preekplaatsen en meer krachtige kernen ontstaan die het licht van de Here kunnen spreiden.

Al enkele jaren voor de ontwikkelingen in Maastricht was door de kerkenraad van Brunssum Venlo gekozen als tweede kern in Limburg. Op initiatief van de genabuurde kerken, later met instemming van de GS en steun uit het land, werd daar een project gestart van gemeente-opbouw en evangelisatie, met als kernpunten het houden van erediensten, een gemotiveerde gemeente en een eigen predikant.

In het uiterste zuiden van de provincie nam het aantal Maastrichtenaars toe. De één zag het als bedreiging: hoe houden we ze bij de Brunssumse kerk. De ander zag een uitdaging: hier is een tiental christenen die wat voor Maastricht

zou kunnen betekenen. Verzoeken vanuit Maastricht om meer erkenning en de positieve ontwikkelingen in Venlo ziende, besloot de kerkenraad in 1993 een derde kern de kans te geven zich als zelfstandige wijk te ontwikkelen. Vanaf 1995 zijn er erediensten in Maastricht, de wijk heeft nu ca. 75 leden en gasten. Op 27 april j.l. heeft de GS van Leusden besloten Maastricht te zullen steunen vanuit de deputaten 'Aanvullende Steunverlening Evangelisatie'.

Het werk in Venlo werd gezegend en leidde tot kerkinstituering in 1997. Inmiddels organiseert de kersverse Gereformeerde Kerk Venlo zelfs om de andere week diensten in Roermond.

De ontwikkelingen in Maastricht zijn een nieuw wonder van de Here. Eerst zullen wij aangeven wat onze ervaringen zijn bij verschillende factoren van de Maastrichtse gemeente ontwikkeling, vervolgens een aantal tips die wellicht bruikbaar zijn voor andere potentiële gemeentebouwers in het land.

Inventarisatie van factoren

Aanleiding

De universiteit van Maastricht heeft een snelle groei doorgemaakt, die nog niet tot staan is gekomen. Ook het hoger beroepsonderwijs wordt hierin meegetrokken. Was Maastricht eerder voor gereformeerde studenten en beroepsbeoefenaren een brug te ver, de laatste jaren lijkt de koudwatervrees voor het diepe zuiden sterk verminderd te zijn. De groeiende universiteit biedt daarnaast extra bedrijvigheid in de regio en nieuwe banen. Studerende en werkende jonge mensen wonen en leven in de stad. Brunssum op een afstand van 30 km is moeilijk te bereiken als je geen auto hebt. Een aantal jaren reed een huurbusje twee keer per zondag op en neer naar Brunssum, maar op den duur bood dat geen soelaas meer. Bovendien, het leven van de christelijke gemeente is meer dan alleen de kerkgang. Er moest dus iets gebeuren!

Beleid

De kerkenraad van Brunssum had ervaring opgedaan met de start van een project van gemeenteopbouw en evangelisatie in Venlo. Toen voor dit werk ds. H. Drost naar de 'witte vlek' op de kerkelijke kaart van midden Limburg kwam, bete-

kende dit een verdere versterking van de kerkenraad op dit gunt. Eén of twee keer per jaar werd een zaterdag uitgetrokken **voor** een interne **ambtsdragersconferentie** om visie en beleid t.a.v. **gemeente-opbouw** in Limburg **te** ontwikkelen. De conclusie is dat Brunssum zelf een sterke **kern** moet **blijven**, maar gemeente- of wijkopbouw wil **initieren** en stimuleren waar dat opportuun is. Na Venlo werd Maastricht de tweede 'satelliet', waar eerst **begonnen** werd met als doelen samenbinding en geloofsopbouw.

Commissie Wijkopbouw

Maastricht

De kerkenraad benoemde een commissie voor wijkopbouw in Maastricht (**CWM**). De leden vormen een doorsnee van de wijk. Om korte lijnen met de kerkenraad te houden is één van de ambtsdragers uit de wijk tevens volwaardig lid. De commissie maakt jaarlijks een plan en bespreekt dit met de kerkenraad. Ook wordt elk jaar geëvalueerd, in de **vorm** van een jaarverslag. De **CWM** heeft een eigen financiële administratie en zorgt voor andere **bronnen** van **inkomsten** naast de bijdrage van Brunssum (vaste collecte, bijdragen van ouders **van** studenten, giften van leden **van** de wijk en bezoekers). Dit **creëert** betrokkenheid en **bewerkstelligt** tegelijkertijd, dat men op verantwoorde manier met de middelen omgaat.

Missie en doel

Als je op een **wijkavond** met elkaar spreekt over het **doel van wijkopbouw** kun je een groot scala van doelen beluisteren. Voor de **één** is het doel service verlenen aan de studenten (kerkdiensten in Maastricht voorkomen lange reistijden naar **Brunssum**), voor de ander is het doel niet bereikt voordat er sprake is van een zelfstandige gereformeerde kerk. Wij hebben geleerd dat dit laatste **-een** zelfstandige Gereformeerde Kerk - door **veel** als onrealistisch **werd ervaren** en daardoor **afhaakten** of erger nog tot afkeuring door de kerkenraad

kon leiden bij wisselingen van de wacht. Kortom, wek geen hoge verwachtingen. Veel belangrijker dan een concreet doel is een duidelijke missie, waar iedereen zich in kan **herkennen**. Die missie luidt al een aantal jaren als volgt:

*Samen **wervende** gemeente **zijn van Jezus Christus in Maastricht, voorlopig als zelfstandige wijk van Brunssum.***

Deze missie motiveert Maastrichtse **gemeenteleden**, omdat er een **stuk erkenning** in zit en **appèl**. De missie motiveert de **kerkenraad** omdat hij trots **kan** zijn op een dochter die tot leven **komt en** die zich desondanks niet afkeert van de moeder.

In **wezen** is onze missie niets bijzonders. Geldend **voor** iedere gemeente. Toch is hij vanuit interactie in de gemeente ontstaan, door de kerkenraad erkend en zo een **appèl** voor ieder geworden.

Onze missie wordt ingevuld via drie hoofdthema's: wijk**samen**binding, geloofsopbouw en evangelisatie. Onze missie is een **bijbelse opdracht van God**. Het resultaat van **ons** werk is volledig **van God afhankelijk**. Hij heeft **eind- en tussendoelen** al bepaald.

Betrokkenheid van de leden: een werkwijze

Een duidelijke missie zorgt voor meer betrokkenheid van de leden **van een** wijk in opbouw. Ieder heeft, **vindt of krijgt** een taak en ieders bijdrage is **wezenlijk**. Dat betekent tegelijk dat de eigen bijdrage van ieder **herkenbaar** en motiverend is. In Maastricht komen er veel initiatieven vanuit de wijkgemeente. Vaak worden initiatieven door groepjes **mensen** naar voren **gebracht**. Als je zorgt voor veel ontmoetingspunten resulteert dat in meer ideeën en daadkracht. (Bijvoorbeeld: een groepje van de studentenvereniging besluit om een **kinderclub** te starten voor kinderen, die rondom de school wonen waar de kerkdiensten gehouden worden; een groepje mensen, dat na de dienst **blijft** koffie **drinken**, bedenkt een **advertentietekst** om op Gods

Roek te wijzen, n.a.v. de boekenweek). Maak gebruik van de initiatieven die worden ontplooid. Natuurlijk is niet ieder initiatief als zodanig **direct** te gebruiken; **laat** het echter niet ongebruikt en betrek de **initiatiefnemers** in de **uitwerking**. Initiatieven kunnen worden **ge**doofd door weinig begrip en principiële of praktische bezwaren van de kerkenraad. Zorg altijd dat de discussie daarover wordt gevoerd met de juiste **argumenten**, nl. **die** van Gods Woord. Dat kan ook, want een kleine wijkgemeente heeft korte **informatiekanalen en open** lijnen onderling, ook met de ambtsdragers van de wijk.

In Maastricht **verwelkomen** we ieder jaar weer een nieuwe, vaak enthousiaste, groep eerstejaars **studenten**. Aanvankelijk **zagen we dat als een** moeite: iedere keer opnieuw beginnen met nieuwelingen die **niet** langer dan een paar jaar blijven; en bovendien bovengemiddeld pastorale aandacht vragen. De groep blijvende gemeenteleden die dat allemaal moet opvangen is klein. Nu blijkt de hoge **doorstroom** echter veel meer een kracht: elke **keer** weer **nieuw** enthousiasme, **mensen** die net belijdenis hebben gedaan of willen gaan **h**. En **ondertussen** **zagen wij** stapje voor stapje de wijkgemeente met Gods hulp groeien. Natuurlijk is de **continue** factor ook belangrijk: mensen, die blijvend **stimuleren**, die de grote lijnen zien, die korte lijnen houden **met** de Commissie **Wijkopbouw** Maastricht en met de kerkenraad. Dynamiek ontstaat als vanzelf, aan de andere kant: **verwacht niet** dat iedereen met **alles meedoet**, geef daarvoor ook ruimte. **Elkaar** de ruimte geven maakt enthousiasten levert **werfkracht**.

Kerkdiensten, bijeenkomsten en taken

Kerkdiensten **vormen** de spil waar de gemeente om **draait**. **Schrik** niet terug voor diensten met bijv. 20 gemeenteleden. Niet het getal is **bepalend**, maar of Christus in **het** midden is. En dat voelen mensen ook.

Daar is iets. Daar gebeurt iets. Gebruik de erediensten om mensen taken te geven: gereed maken van de kerk, schriftlezing verzorgen, vragen om gebedspunten, verzorgen van een preekna bespreking of het zingen van toepasselijke liederen voor of na de dienst, verzorgen van de koffie na de dienst. Wij proberen een zo breed mogelijk spectrum aan muzikanten ter begeleiding van de dienst te mobiliseren. Dat valt niet mee. Binnen de Gereformeerde kerken zijn wij sterk onderbezet op dat punt en wordt muzikaal talent te veel ondergewaardeerd. Mensen aarzelen nogal eens of ze hun instrument mogen meenemen. God wil geëerd zijn met gitaar, piano en viool. Van belang is dat de moederkerk backing geeft. Zijn er geen ambtsdragers van dienst? Dan kan de moederkerk die aanleveren. Kneelt het geld? De moederkerk heeft een buffer. Missen we een fluitist.... de moederkerk springt bij. Ook predikanten van de 'genabuurde' gemeenten zoals Eindhoven en Venlo bieden enthousiast hun diensten aan. Omdat studenten vaak in het weekend elders zijn, zijn de door-de-weekse wijkavonden belangrijk; die gemeenteavonden vinden maandelijks plaats. Sinds een half jaar werken we **K** met buurtkringen. Die kringen zijn groepjes van ca. 8 leden, die bij elkaar in de buurt wonen en regelmatig samen eten. Buurtkringen geven de mogelijkheid van omzien naar elkaar en bieden een lage drempel voor randkerkelijken en geïnteresseerde buitenstaanders.

Gebed

Er is veel voor wijkopbouw gebeden: in kleine gebedsgroepen, in de erediensten, wijkavonden, in de huizen, op ambtsdragersconferenties en vergaderingen van de kerkenraad. Wat je samen voor de Here brengt, daar komt satan moeilijk tussen.

Missionair

In de beginfase stonden wijsamen-

bindingen geloofsofbouw centraal. Later werd in toenemende mate aandacht besteed aan het aspect van evangelisatie: toerusting, relatie evangelisatie, korte acties en dit jaar de Agapè cursus 'Aanstekelijk christen' uitlopend in 'ontdekken-groepen' waarin gemeentelieden geïnteresseerde relaties kunnen introduceren.

Hoe bereik je mensen buiten de gemeente? Wat zijn de noden en behoeften van de moderne mens? Wat zijn je aanknopingspunten? In de wereld van vandaag is dat vooral persoonlijke aandacht. De moderne mens is vooral een individu. Als alles goed gaat: geen — als men door omstandigheden zichzelf niet kan helpen, hoe vind je dan een medemens? In de specifiek Maastrichtse context is een op maat gesneden antwoord. deze vragen nodig. Daarom is recentelijk het evangelisatie/communicatiewerk opgedeeld in 3 portefeuilles, w — van 'Onderzoek en Ontwikkeling' dat soort gestelde vragen moet beantwoorden en met passende concepten komen.

Communicatie

Een andere portefeuille binnen de communicatie/evangelisatie driehoek is 'Projecten & Evenementen'. En tenslotte de portefeuille 'Continue Communicatie'. Aanpak door middel van advertenties met antwoordcoupons levert regelmatig contacten op. Follow-up is belangrijk: je moet tijd nemen om te praten, je moet trouw zijn (continuïteit is ons grootste probleem}. Als er nieuwe contacten komen is dat ook naar binnen versterkend. Wat die continue communicatie betreft merken wij dat het belangrijk is voortdurend in beeld te zijn bij zoekers naar spiritualiteit. Op hun moment wanneer zij willen, wellicht gedreven door de Heilige Geest, moet de kerk en het Evangelie voor hen te vinden zijn. Soms hebben wij perioden van meer dan een half jaar dat we niets communiceren. Gelijk valt dan de respons terug. Communicatie kost geld, veel

geld. In de afgelopen drie jaar hebben wij het budget jaarlijks opgevoerd naar voor het jaar 2000 ongeveer f 10.000. Het zou interessant zijn een vergelijkend onderzoek in te stellen naar welk percentage van de exploitatie een gemiddelde kerk aan evangelisatie uitgeeft en welk percentage van zijn exploitatie een bedrijf besteedt aan communicatie. Waarschijnlijk wordt dat schrikken.

wellicht kritisch geëvalueerd kunnen worden.

Gewoon gemeente

Is Maastricht een missionaire gemeente? Nee. Een gemeente van Jezus Christus is per definitie missionair. Dus dat hoef je niet apart te benoemen. In alles komt de aanstekelijkheid tot uiting: communicatie, de mensen die vrienden meenemen naar een dienst, bijbelcursussen aanbieden. Extravert zijn is een grondhouding. Dat kan ook, want als je het fijn vindt Christus te kennen en bij Zijn gemeente te horen dan merken buitenstaanders dat aan je. Wij hopen dat die vanzelfsprekende extravertie meer groeit bij ons.

PR binnenkerkelijk

Gasten/vakantiegeërs genieten van de kleinschaligheid, het informele karakter en de betrokkenheid van de wijkgemeente (veel aanlog, lage drempel). Er is onder hen veel belangstelling om over het wijkopbouwwerk te praten. Betrokkenheid en steun wordt geuit in adviezen en door middel van spontane financiële steun. Dit geldt zeker ook voor de ouders van studerenden. Het is goed om d m me iets in de kerkelijke pers of ND te publiceren, zodat het project bekendheid en een groter draagvlak krijgt. Niet alleen voor mensen uit het land, maar ook voor het zelfrespect van de eigen kerkleden.

Relatie tot andere bijbelgetrouwe kerken

In Maastricht is een kleine Nederlands Gereformeerde gemeente.

Hoe zou u aan de slag kunnen? *Onze eigen ervaringen omgezet in bruikbare punten*

In het algemeen

1. *Vertrouw op God*

Leg de situatie **voor** de Here neer in gebed en verwacht alles van H m . Naar **de** mens gesproken zou Maastricht niet in staat zijn zelf in de **ambten** te voorzien. **Maar** in vertrouwen hebben wij het voor de Here neergelegd. Niet Maastricht **voorziet**, maar onze Grote God!

2. *Participatiemodel*

Wij hebben geleerd dat het **betrekken** van mensen bij jouw problemen en vragen t.a.v. **gemeentepbouw** stimulerend werkt. Als mensen **ruimte krijgen** ontstaat er veel creativiteit. De kerkenraad is verantwoordelijk **voor** de opbouw van de gemeente en dient derhalve het **participatiedenken** sterk te ontwikkelen.

3. *Kijk rond*

Vraag bij andere gemeenten hoe zij bepaalde dingen oplossen. **Wij** hebben erg veel geteerd van andere gemeenten met veel studenten, zoals Amsterdam. Met **name** twee **leerpunten** hebben zij ons aangereikt: zijn wij steeds vast blijven houden:

- Waardeer **mensen** in wat ze inbrengen in de gemeente. Laat zien dat alle **ideeën** en initiatieven **welkom** zijn en dat je **er wat mee** doet.
- Zeg nooit 'Nee'
- Zeg nooit à priori "dit kan niet". Zoek naar **mogelijkheden** dat het wel kan.
- Wees creatief.

Bijvoorbeeld om de **mens** in de straat te bereiken gaat **Amsterdam** een **derde** kerkdienst organiseren die aansluit bij de **postmoderne mens**.

4. *Blauwdruk*

Neem **voor** de eigen gemeente geen **blauwdruk** over van een andere gemeente. Elke gemeente is anders. Wees ter plekke creatief.

5. *Kleinschaligheid*

Gemeenschap met elkaar is één van de **Nieuw-Testamentische** pijlers van de kerk. Gemeenschap ontstaat vanuit persoonlijke aandacht. Wij hebben geleerd dat dit te bereiken is **door** het zoeken naar kleinschaligheid **van** de kerk.

Voor pionierende gemeenteleden

1. *Actoren*

Zoek naar actoren die het idee delen **en** in hun eigen **kring kunnen** verbreiden.

2. *Kernen*

Breng verbinding binnen een cluster van gemeenteleden en ontwikkel dit tot **een** k m .

3. *Partner*

Bid **om** partners die helpen de regie te voeren. Wij (**de** auteurs) hebben bijzonder veel steun van elkaar ervaren in het proces van de afgelopen **tien** jaar. Soms heb je mentaal veel te **verwerken**. **Samen** kun je dat makkelijker opvangen. De **één** heeft de **gave** van de vooruitgang en pionieren, de ander de gave van het **bruggenbouwen**. Die krachten **samen** hebben bij ons een **goede resultante** opgeleverd.

4. *Vertrouwen*

Win vertrouwen door veiligheid te **ontwikkelen**.

Bij ons ontstond vertrouwen **door** in de missie aan te geven dat we een wijk van Brunssum willen zijn en geen zelfstandige kerk. Dat betekende voor **Brunssum** veiligheid.

5. *Gebed*

Breng alle dingen in gebed voor de Here.

Begin eerst zelf, deel **het** in **een gebedskring** en breng het als **gebedspunt** in voor de kansel.

6. *Aangrijppunten*

Zoek **aangrijppunten** waardoor je mensen **wél** mee kunt krijgen, zodat een natuurlijk proces ontstaat. Ga nooit in de **contramine**; dat verwijdt **mensen**.

7. *Natuurlijke krachten*

Elke groep kent **zijn** eigen dynamiek. Volg de natuurlijke krachten binnen een groep en probeer op vloeiende manier **bij** te sturen.

8. *Tijd*

Ontwikkeling en verbetering heeft tijd nodig. Neem die tijd, doe desnoods een stapje terug ten gunste **van** de natuurlijke ontwikkeling. Forceren breekt.

9. *Wees soms een beetje ondeugend*

Mensen moeten eerst **zien** dat iets werkt en dan gaan ze er achter staan. Dit brengt je in **een vicieuze** cirkel want als er **geen** goedkeuring komt kun je ook niets laten zien. Laat soms **proefballonnetjes op**. Bijv: In 1995 werd **eerst** een logo van Maastricht gepubliceerd en vervolgens ging **men** de noodzaak inzien dat het voor herkenning toch wel **zinvol** was.

Voor kerkenraden

1. *Praat veel* met gemeenteleden in de informele sfeer.

2. *Doe als kerkenraadslid mee* aan een **bijbelkring**.

Dit **levert** je een berg informatie en je **proeft** veel van **wat er leeft** in de gemeente.

3. *Deel je* wagen en problemen met de gemeente, zodat de **gemeenteleden** eigenaren van **oplossingsrichtingen worden** en een sterke **medewerking** aan oplossingen vanuit de **gemeente voortspruit**.

4. *Drop ideeën* in de gemeente en kijk hoe het landt en verder gedragen kan worden.

5. *Geef alle ruimte* aan initiatieven uit de **gemeente**.

Als mensen met **ideeën/initiatieven** komen roep dan eerst "Ja, doen, **fantastisch**". **Later** kun je nog wel zien of het **allemaal** door de beugel **kan**. **Gemeenteleden willen** erkenning **voor** hun voluit gemeentelid zijn.

6. *Accepteer fouten*.

Als je gemeenteleden de **ruimte** geeft gaan de **dingen** wet **eens** anders dan je als kerkenraad graag **zou** willen. Laat dat gebeuren. **Vertrouw** erop dat **gemeenteleden** de schriftuurlijke **grenzen** zelf ook wel kennen.

7. *Relatieontwikkeling door veel ontmoetingspunten*

Wij hebben doelbewust ervoor gekozen veel punten van ontmoeting tussen **gemeenteleden** te creëren. Allereerst is dat door de eredienst in de kleine wijk neer te leggen. Met bij elke eredienst **koffie** om te **kunnen** blijven hangen. Naast de erediensten de maandelijkse gemeenteavonden, de buurtkringen en de bijbelkringen.

8. *Wees blij met ieder die komt*

Verwacht niet **van** de mensen dat ze **aan** alle activiteiten **deelnemen**.

Eis niet dat de **mensen** 100% aanwezig zijn. Stel je **meer wervend op**: 'Leuk dat je er bent'. Dat nodigt. Participatie afdwingen stoot af.

Onze kerkenraad ziet het als opdracht **elkaar** te zoeken in Christus, omdat wij samen staan op hetzelfde belijden. Het gesprek daarover werd vanuit de **vrijgemaakten** gezien dringender, omdat de **pastorale** verantwoordelijkheid voor het groeiende aantal gemeenteleden in Maastricht ertoe drong maatregelen te treffen tot **gemeenteopbouw**.

Nabeschouwing

Van onderop

Onze ervaring is dat het echte creatieve proces van onderop uit de gemeente komt en vervolgens in wisselwerking met de **kerkenraad** erkenning krijgt. **Oorzaak** hiervoor is dat voor een goed creatief proces ruimte van denken **nodig** is, zonder meteen afgeblazen te worden vanuit emoties of angstgevoelens. Voor de inzet van **zo'n** proces zijn pioniers nodig. Pionier word je niet, **maar** zit in het bloed. Het is een gave van God. **Pionier/ontwikkelaars** moeten dus **zoveel** mogelijk ruimte krijgen in de kerk. Een kerkenraad is vaak **bang**: "Gaaf dat daar wel goed?" Angst smoort **ontwikkelingsdrang**. Een drang die juist in het evangelisatie- en gemeenteontwikkelingsproces noodzakelijk is. Wij ervaren, nu onze kerkenraad veel ruimte geeft aan de **wijken** om het gemeente-zijn zelf vorm te geven, dat dit sterk ont-plooiend werkt.

Kwetsbaar

Gemeenteontwikkeling is geen succes story. Integendeel, het is een kwetsbaar proces. De één is moe, de ander is snel geprikkeld en weer een ander is gefrustreerd. Vooral bij kleine kernen **zul** je het moeten doen met die **kwaliteiten** van **men-sen** die de Here daar geeft. Zelf zouden wij geneigd zijn andere kwaliteiten aan te trekken. Kennelijk denkt God daar anders over. **De** ontwikkeling **van** een gemeente gaat met vallen en opstaan. En **toch....** het brengt ons tot verwondering en overgave aan de Here dat Hij toch door zwakheid en **kwets-**

baarheid heen zijn gemeente tot **stand** brengt. Hem zij alle **eer!**

De winst voor de kerken

Maastricht is een typische doorstroom-gemeente. Driekwart van de leden is vijf jaar later weer vertrokken. Dat is niet erg. Vrijwel niemand ontkomt hier aan de vraag of hij/zij **bewust** christen wil zijn en hoe zijn/haar bijdrage in de gemeente tot **uitdrukking** komt. Mensen vinden het ook **fijn** **betrokken** gemeentelid **te** kunnen zijn. Doorstromers **bouwen** hier en **bouwen** daar bij het uitvliegen. Aan de kerken in het land vragen wij **daarom** bijzondere voorbede en steun dat dit werk kan **blijven** doorgaan, **in** **hun** eigen belang en in het belang van Gods **Koninkrijk**.

Bijzondere situatie

Bij de schets die wij hier hebben neergezet van een gemeente in ontwikkeling **vraagt** een extra **kanttekening**. Het is niet normaal dat in tien jaar een **gemeente** groeit van 10 naar 70 **leden**. **Dat** komt door de universiteit. Het is **ook** niet normaal dat een gemeente zo dynamisch,

flexibel en plooibaar is. Dat komt o.a. door de kleinschaligheid, de jonge populatie gemeenteleden en de creativiteit die studerenden met zich meebrengen. Toch **laat** aan de andere kant Maastricht zien dat het ontwikkelen **en** plooiën van een gemeente kan, ook in deze **tijd** van secularisatie.

Tenslotte

Het bovenstaande is een overzicht van onze bevindingen bij de aanloop naar en het uitvoeren van het **wijkopbouw** werk in Maastricht. Een deel ervan is, met **name** de manier van **denken**, is misschien bruikbaar in andere situaties van gemeente-opbouw. Sommige bevindingen zullen anderen op ideeën kunnen brengen. Hoe het ook **zij**: wij hopen dat deze beschouwing anderen en onszelf helpt om inhoud te geven aan de deelname en betrokkenheid van eenieder in het **plan** van God om zich mensen te vergaderen in gemeenschap met Christus. **Het** wonder, de verwondering als God het werk zegent, is er niet **minder** om!

GBS

**Actuele
brochure over
Nieuwe
Bijbelvertaling**

Staat en ziet toe

Een gedegen antwoord op de Nieuwe Bijbelvertaling, waarvan onlangs de eerste gedeelten verschenen zijn.

"Staat en ziet toe" is geschreven door de GBS-bestuursleden ds. Tj. de Jong uit Staphorst en ds. A. Vlietstra jr. uit Katwijk aan Zee; en door GBS-directeur dhr. L.M.P. Scholten.

Bestel nu deze actuele brochure.

65 pagina's. **Prijs f 4,95**
(inclusief verzendkosten)

Gereformeerde Bijbelstichting

Postbus 168, 4140 AD Leerdam, tel. (0345) 61 01 45

'IK ZAG EEN TROON'

Lied van de week

De dichter Muus Jacobse (1909-1972) was vanaf het allereerste begin **betrokken** bij de totstandkoming van het Liedboek voor de kerken. Hij werkte mee aan de nieuwe **psalmberijming** en, als vervolg daarop, aan de gezangen. Het lied van deze week, 'Ik zag een troon', is door hem geschreven.

Het lied gaat uit van Openbaring 20, 11 - 21, 4, de beschrijving van het laatste oordeel en de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. In vier **strofen** zet Jacobse dit visioen **neer** en elke **strofe zoomt** in op een bepaald aspect. Strofe 1 schetst een **indrukwekkend** beeld: De Eeuwige op zijn troon, zo 'wit en groot' dat er **geen plaats meer** voor hemel, sterren en aarde was. In **strofe 2** verspringt het beeld: de doden komen op. in strofe 3 verspringt het beeld **opnieuw**; de boeken gaan open. Strofe 4 schetst tot slot de nieuwe wereld, zonder tranen en vol van vrede.

In de tekst zitten een paar opvallende elementen. Het boek Openbaring, een aaneenschakeling van visioenen, staat vol **met** zinnen als 'toen hoorde ik ...' of 'toen zag ik ...'. Jacobse sluit daarbij aan; zijn lied is als een ooggetuigenverslag: 'Ik zag een troon' (str. 1, r. 1), 'En uit de dood', 'en voor de troon I zag ik' (str. 2, r. 1, 4), 'En in 't gericht, 'en ik zag' (str. 3, r. 1, 6), 'Toen zeide Hij', 'en 'k zag' (str. 4, r. 1, 4 en 5).

Dit beschrijvende karakter past niet alleen bij de bijbeltekst, het sluit ook aan bij Jacobses stijl van dichten: hij schreef graag liederen met een verhalend, balladesk karakter. Vergelijk bijvoorbeeld andere liederen van hem in het Liedboek, zoals 2, 11, 59 of 103.

Het gevolg van dit beschrijvende karakter is dat Jacobse al dichtende niet **aan** het interpreteren slaat. Althans, **niet met** zoveel woorden. Interpretatie zit er wel in, **maar** dan door de context. De **troon 'en die** daarop gezeten **was'** wordt slechts geduid door dat wat **genen** wordt. Datzelfde **geld** voor de **doden**, de zee, de boeken. Door die terughoudende stijl **sprongt** er in strofe 3 onverwacht een simpel woordje uit: 'Maar ook het **naamboek van het leven / was daar en ik zag / hoe wat Hij had geschreven** / openlag'. Er komt iets **persoonlijks** in de tekst. Uit de context wordt duidelijk wie 'Hij' is, want naast de boeken waarin de **daden van** de doden zijn beschreven, is er het '**naamboek van het leven**' zodat ook **wat** 'Hij' had geschreven openlag.

Lied 113 is afkomstig uit Jacobses 'Bijbelse gezangen' (1962/63). Het kreeg daar de titel 'Het gericht' mee. Jacobse koos er **voor** zijn lied niet uitsluitend te baseren op 20, 11-15, maar ook op 21, 1-4. Daarmee komt het accent op **het** gericht als troost te liggen; vandaar dat Jacobse in zijn tekst **voornamelijk** aansluit bij de **versen** 11, 12 en 13 uit hoofdstuk 20 en 1 en 4 uit hoofdstuk 21. In het Compendium noemt hij zijn tekst 'een lied over het Laatste Oordeel - het oordeel dat bevrijdt' en **dan** citeert hij 21, 4: 'En Hij zal **alle tranen van hun ogen afwissen, en de dood zal niet meer zijn noch rouw, noch geklaag, want de eerste dingen zijn voorbijgegaan**'. Dat bijbelwoord is de sleutel **voor** dit lied.

Melodie

De tekst van het lied **heeft** een ei-

genzinnige structuur. Het is opgebouwd uit **viermaal twee** zinnen; in de eerste **helft** een korte gevolgd door een **lange** zin, in de tweede **helft** precies omgekeerd. Als we de **lettergrepen** per regel tellen, blijkt **dat**, afgezien van de regels 1 en 3, geen **enkele** regel gelijk is aan een ander. Het is de moeite waard om de tekst **eens** hardop te lezen, al lezend te proeven en zo het eigen **metrum** van de tekst te ontdekken. De melodie, geschreven door de Amsterdamse **kerkmusicus** Willem Vogel, volgt de eigenzinnige structuur op de voet. Daardoor ontstaat er een bewegelijk, welvend geheel. Vogel schreef over zijn melodie: 'De melodie voor dit lied [...] bedoelt niet anders **dan** de tekst te vertellen, goed te vertellen, en wel zo, dat er van de tekst **méer** overkomt dan wanneer **men** de woorden alleen maar leest; behalve dat een **melodie** het middel is waardoor een grotere groep gemakkelijker, gelijktijdig een tekst op de lippen neemt, dient dit de eigenlijke zin **van** iedere toonzetting te zijn' (Compendium).

Wie het lied heel aandachtig **zingt**, en daarbij het eigene van tekst, melodie **en** de **samenhang** tussen beiden proeft, komt op het spoor van Vogels typering. Enkele van de 'middelen' die Vogel **gebruikte** zijn het **ritme** en het melodisch verloop. Let **al** zingend eens op de volgende punten:

- de stijgende melodie van r. 1 en de **halve** noot op 'troon',
- de dalende lijn van r. 2 ('en die **daarop gezeten was**'),
- de **halve** noot op 'groot' in r. 3,
- de stijgende lijn van r. 4 en het melodisch hoogtepunt op 'hemel' ('dat er geen plaats meer voor de **hemel** was',

113 Ik zag een troon

naar Openbaring 20:11-21:4

Willem Vogel

Ik zag een troon
m die daar-op ge-ze - ten was,
zo wit m groot
dat er geen plaats meer voor de he-mel was.
De ster-ren wa - ren o-vet-s&-mien
door zija aan-ge-zicht.
De aar-de was ver-dwe - nen
in zijn licht.

- 2 En uit de dood kwamen de doden opgestaan, en voor de troon zag ik de groten en de kleinen staan. Het donker waar zij in verzonken gaf hen allen weer, de diepte die zij dronken was niet meer.
- 3 En in 't gericht zag ik de boeken opengaan en kwam aan 't licht alles wat door de doden was gedaan. Maar ook het naamboek van het leven was daar en ik zag hoe wat Hij had geschreven openlag.
- 4 Toen zeide Hij die op de troon gezeten was: 'het is voorbij', en 'k zag dat er opnieuw een wereld was. En 'k zag dat wat daar was geleden, wat daar was geschreid, bevrijd was in een vrede voor altijd.

Muus Jacobse (1909-1972)

- de lage ligging van de regels 5 en 6 ('De sterren waren over-schenen door zijn aangezicht'),
- de stijgende lijn in r. 6 en het

even aantippen van de hoogste noot gevolgd door een lange noot een stapje lager ('De aarde was ver-dwe-nen...').

- de doorbreking van het tweedeli-ge ritme bij de overgang van r. 5 naar 6 en 7 naar 8.

Zo ontstond er een melodie die iets toevoegt aan de tekst: ze **draagt** de tekst niet alleen, maar voegt **ook** betekenis toe. Ze duidt de tekst en vergroot de expressie en de reik-wijde ervan.

De melodie lijkt moeilijk, maar in de **praktijk** valt dat wel mee. Dui-delijk en beeldend voorzingen bij het aanleren is een voorwaarde. Een paar punten **om** op te letten: a) tussen de **regels** zijn geen rusten; b) de regels 5-6 en 7-8 lopen in één beweging in elkaar over (zoals ook de tekst doorloopt); c) het ritme is overwegend tweedelig maar wordt een enkele maal afgewisseld met driedeligheid, namelijk bij de over-gang van r. 5 naar 6 en 7 en 8.

Gebruik:

Het lied kan goed gezongen wor-den in **combinatie** met een **lezing van Openb. 20 en/of 21**. Juist om-dat het: **geen** berijming is in de **strikte** betekenis van het woord, is **het** in combinatie met een lezing **geen herhaling maar een accentue-ring**. Die accentuering moet dan overigens ook in het vervolg wel liggen op het oordeel als troost, als **overgang** naar de heerlijkheid van de **nieuwe** hemel en **aarde**. Gaat **het** eerder over de verschrikking van het oordeel dan **kan** men beter kie-zen voor een lied als 278 ('Dag des oordeels, dag des Heren'). 'Ik zag een troon' kan **ook** gezon-gen worden aan het slot van een dienst **waarin** de preek ging over **zondag 1, 22, 23 of 24** uit de Hei-delberger **Catechismus** of verwante thema's. In dat geval **sluit** de **lied-keuze** aan bij de rode lijn van het lied: troost, **genade**, het verlos-singswerk van Christus (str. 3).

A. de Heer-de Jong is musicus en publicist (kerk)muziek en liturgie. Zij woont te Amersfoort.

Kopiëren van dit artikel is toegestaan, maar een uitsluitend kopiëren van het lied is niet geoorloofd.

HET IS NU EEN TIJD OM POLITIEK TE SPREKEN 1

A.J. Verbrugh

Er is een *tijd* om te zwijgen en een *tijd* om te spreken (Pred.3:8). God maakt **de mensen afhankelijk van de tijdsomstandigheden die Hij in zijn welbehagen laat ontstaan**. Veel wijst erop dat het nu een *tijd is om te spreken*. Al een tijdlang vinden we op de opiniepaginas van de grote bladen **stukken over het ontbreken van een kader voor de publieke moraal**. Het Ned.Dagbl. van 5 mei signaleerde dat in een tijdschrift van Groen Links werd geschreven over 'de wonderbaarlijke terugkeer van de religie'. Nu ging het daar om een religie zonder openbaring. Maar toch: Wat moet je op zo iets antwoorden? De gereformeerde synode besloot terecht deputaten 'Toerusting evangeliserende gemeente' aan te stellen. Maar **het leven is één**. Vandaar dat gereformeerde politiek erop gericht moet zijn dat ook op het terrein van het burgerlijke politieke leven Gods aanwezigheid blijkt (De Reformatie van 28-2-1998, blz.437, over de Grote Controverse). Als het nu een tijd van spreken is, moet die worden gebruikt. En wel vandaag, want de tijden vliegen voorbij.

Juist nu GPV en RPF samen iets willen doen.

Door het samen opgaan van GPV en RPF als **twee** christelijke partijen, is er een extra aanleiding. Als twee politieke partijen besluiten een lange termijn-afspraken te maken, moeten ze niet zo **kalm** als een zalm naast elkaar gaan zitten. Ze moeten niet alleen maar denken aan de uitbreiding van hun vrienden- en kiezerskringen, terwijl hun politiek lauw **en** effen voortkabbelt. De nieuwe RPF-voorzitter Thijs van Daalen zei terecht dat 'het vuur eraf moet spetteren'. Dan moet je samen ook publiek zeggen wat we willen realiseren. Het is bekend waarop wordt ge-

mikt: Erkenning **en** eer voor God in het publieke leven en niets minder. Wie God is volgt uit Zijn herhaalde spreken door de profeten van het oude testament en tenslotte **door** Christus **zijn** Zoon. Eren en danken **van God** in het nationale politieke leven kan bijv. zichtbaar worden gemaakt in een geactualiseerde, feestelijke 'Thanksgiving Day'.

In contrast met onbijbels natuurrecht.

Maar als je niet méér zegt, spettert er nog weinig en praat je met de lucht. Elke positieve wens wordt pas echt actueel als iets anders radicaal wordt **verworpen**. Deze noodzaak tot contrast is geworteld in de

zondetoestand waarin mens en schepping ooit vielen. Christelijke opbouw van het publieke leven kan niet buiten duidelijke afwijzing van een godverzakende structuurfout van onze constitutie.

Daarom moet je ook zeggen op welk **belangrijk** punt de **denkers**, revolutionairen en politieke leiders faalden die onze **westerse** parlementaire democratie hebben ontworpen en gerealiseerd. Je bent **niet** met dooie geschiedenis bezig als je leest (bijv. bij K.Schilder in *Heid*. Catechismus I, *Goes* 1947, blz.89) dat al in de eeuw van de **Reformatie** sommigen zich in hun strijd voor godsdienstvrijheid te argeloos beriepen op **het z.g.** natuurrecht uit de voorchristelijke Romeinse tijd. Ook prof.R.Kuiper wees onlangs hierop (*Ned.Dagbl.* van 1 mei). Voorbeelden van deze argeloosheid levert bijv. het werk van de hugenootse jurist François Hotman (1524-1590). Het natuurrecht zegt dat de gerechtigheid die mens, onderdaan en overheid moeten doen, **kan** worden geleerd uit de natuur, uit het geweten **en** door het verstand. Hierbij is de Schrift waaruit de Vader en de Zoon worden gekend, dus niet **genoemd**. In een pleidooi voor godsdienstvrijheid moet een beroep op natuurlijk inzicht (vandaag vaak vervangen door mensenrechten) in **werkelijkheid** slechts een aanvullend argument **zijn**. Het hoofdargument moet het beroep zijn op de **Schrift** die leert dat door kracht en geweld geen geestelijke omkeer bij burgers mag worden afgedwongen (Zach.4:6; Mat.13:29). Vandaar bijv. ook **ons** bezwaar tegen de eerste hoofdstukken van de RPF-publicatie *Venster op de wereld* (dec.1998). Bier wordt de meeste

nadruk gelegd op streven naar 'publieke gerechtigheid' (een begrip uit het **natuurrecht**, waar niemand openlijk tegen **kan zijn**). Maar dit wordt in de publicatie niet in het **kader** geplaatst van het loven van **God de Allerhoogste**. Zie echter **Ps.2:11; 97:9 e.a.p.**

Het natuurlijk inzicht, geweten en verstand van de heidense denkers **kan** uiteraard wel leiden tot het verichten van bepaalde zichtbare goede werken (Rom.2:14). Maar het leidt niet tot **het** doen van **alle relevante** goede werken. Want de **motivering** die hiertoe aanspoort, ontbreekt. Die motivering is de liefde **en** toewijding met Christus tot God. Vaak komt hiervoor **een** andere motivering in de plaats: streven naar een goed leventje voor jezelf, eigen roem en macht, dwaze fantasieën of **humanistische ideologieën**. De regels van **Dordt** leren dat de **mensen** het licht van de **natuur** ook in de zaken van het dagelijks leven verkeerd **gebruiken** (W4).

Parlementaire democratie zonder God en de Schrift

Van het natuurrecht is het een relatief kleine **stap** naar een God negeerende parlementaire democratie. Volgens de Engelse vroege Verlichtingsfilosoof **John Locke** is alleen het autonome verstand (**een van de bronnen van het natuurrecht**) algemeen geldig **voor** de mensen. Maar op godsdienstig gebied hebben de mensen verschillen. Daarom kan de godsdienst niet algemeen geldig zijn zoals het verstand. In zijn *Letters concerning toleration* (1689-1692) stelde **Locke** dat daarom de staat zich **strikt** moet beperken tot wat de mensen door hun logisch verstand **voorstaan**.

Locke bracht niet in rekening dat de Reformatie het verschil had toegepast tussen enerzijds het publieke domein **waar** de burgerlijke overheid haar bevoegdheden eraan ontleent dat zij dienares van God is (Rom.13:3) - en anderzijds het particuliere domein, waar gewetensvrijheid **geldt** (bijv. volgens art. 13

van de **Unie van Utrecht** van 1579). **Locke** miskende de bevoegdheid van de publieke overheid op haar eigen gebied **en** sloot zo **God** en de Schrift buiten het publieke leven. Verder **koos** hij **voor de** voorstelling dat de **mensen** onderling een maatschappelijk verdrag sluiten om een staat te **vormen** die **leven**, vrijheid en eigendom **van de mensen** bewaakt. De hoogste macht **blijft** daarbij de particuliere wil van het volk. Deze uit zich in de wetgevendende macht van een sterk parlement. De **uitvoerende** macht (regering) **voert** uit wat de gehele **bevolking** door middel van het parlement wil. Met wat kleinere variaties erbij zijn **we** dan al dicht bij **J.R.Thorbecke** en de Nederlandse Grondwet **en** ook bij het denken van veel Euro-parlementariërs.

Falen van de democratische mensvisie

Vele malen (laatst in Ned. *Dagbl.* van 26-4-1998) wezen we al op het feit dat **ook mensen** die hun emoties beheersen, niet **door** een autonoom verstand worden geleid. Het verstand staat direct of indirect in dienst **van** door de **mens** begeerlijk geachte **vooruitzichten en** idealen. Deze ontvankelijkheden **ideële** ingang **hangen** samen met de aanleg en motivering die de **mens** bij zijn schepping kreeg om de roeping van de liefde tot God en de naaste te volgen. In zijn gevallen toestand vervangt hij God echter **door valse geluksvoorstellingen en** (onprofijtelijke) afgoderij. Dit neemt **niet weg** dat **de mensen zich** in de grote lijn van hun denken **toch** laten leiden door iets dat **geïdealiseerd** wordt of door iets **onzienlijks**. 'Ons hart is van **nature** godsdienstig **en** gericht op vulling' zo **parafraseerde** kardinaal Simonis in *Trouw* van 15 mei een bekend **woord** van Augustinus uit diens *Belijdenissen*.

Bovendien is de **mens** geschapen tot een in gemeenschap levend **wezen** (Gen.2:18). De meeste mensen willen **niet** slechts als eenzaam individu bestaan, maar ook tot een

groep of groepen behoren, **waarin** zij tot **elkaars** en tot publiek nut kunnen samenwerken. Die groepen **dragen** omgekeerd weer bij tot hun persoonlijke identiteit. **Locke** die **het** publieke domein offerde aan het particuliere domein, toonde hiervoor weinig oog.

De **parlementaire verstandsdemocratie** van **Locke** tot **Thorbecke** en de 21e eeuw schiet in het publieke leven volledig tekort door afwezigheid van vrijwel elke aansluiting op de 'ideële ingang' **van** de mensen en door haar particularisme. Alles wat God **betreft** valt **buiten de** publieke orde en alleen het zicht- en **tastbare** en het individu gelden. Dit bevordert dat de **mensen** onverschillig worden, egoïstisch, materialistisch en elkaar negerend. Of zij vluchten in valse idealen met bijbehorende emoties en geweld. Daarom is het centrale oogmerk van onze politieke strijd gericht tegen deze democratische onvolledigheid. Zij verspreidt bovendien zo'n **geest** van onverschilligheden neutralisme, dat ze ook het kerkelijke leven **infecteert**.

Als je de 'ideële ingang' **van** de mensen herkent en begrijpt dat ook in het publieke domein **van** de samenleving een aansluiting hierop behoort te bestaan, kan je **maar één** mogelijkheid zien om zo'n aansluiting **rechtvaardig** tot stand te brengen. Deze is dat de mensen zich ook in het publieke leven laten richten op God. God is geen a b stractie, want wie Hij is toont de volledige Schrift. Daarom moeten **inrichting, beheer en** ontwikkeling van natuur en samenleving, ook **voorzover ze een** gezamenlijk en openbaar karakter dragen, in het teken staan van de afhankelijkheden eer van God (Gen.1:26-28). Volgende week hopen we te wijzen op enkele principiële barrières waarvoor we staan.

Dr.A.J.Verbrugh is oud-Tweede Kamerlid voor het Gereformeerd Politiek Verbond en woont te Dordrecht.

Kerk voor elkaar

De kerk is er in de eerste plaats voor God, schreef ds. J.C. Schuurman onlangs in het *Gereformeerd Weekblad*. We gaven daarvan iets door in ons nummer van 15 mei. In een vervolgartikel wijst hij erop, dat we in de gemeente ook geroepen worden een zegen voor elkaar te zijn. We zijn levende stenen in een geestelijk huis. We zijn verschillende leden van een lichaam, die niet zonder elkaar kunnen.

We kunnen de Heere dus niet in ons eentje dienen. Hij plaatst Zijn kinderen binnen een gemeente. We kunnen dat in deze tijd van individualisme niet genoeg benadrukken. Bovendien maakt Paulus met behulp van het beeld van het lichaam duidelijk dat er een bepaalde verscheidenheid binnen de gemeente is. De leden vullen elkaar aan. God geeft ieder zijn of haar eigen gaven. De één heeft de gave van het woord. Weer een ander kan goed met de jeugd overweg. Een vierde is geschikt voor het bezoeken van ouderen. Een vijfde kan vooral huis-teren. Terwijl een zesde zich het beste kan geven in daadwerkelijke hulp. Paulus geeft ook aan dat we ons moeten verkijken op gemeentelieden die op & voorgrond staan. Juist degenen die het minst opvallend konden weleens een belangrijke plaats innemen. Stille werkers op de achtergrond. Trouwe bidders die dagelijks de gemeente en de kerk aan de Heere opdragen. Dat kan een oudere zijn die de deur niet uitkomt, maar die toch een volwaardig lid van het lichaam is. Laten we strijden tegen afgunst en jaloezie. Volgens Calvijn behoort elk lid met

zijn plaats tevreden te zijn, en anderen niet te benijden. Gods bedoeling is dat we elkaar aanvullen.

Eenheid - verscheidenheid

Ondertussen ligt hier wel een spanningsveld. In toenemende mate zelfs. In de praktijk van het kerkelijk en gemeentelijk leven is verscheidenheid één van de problemen. Verscheidenheid is een gegeven. Binnen de gemeente Wfen we jongeren en ouderen am, mensen met een lage en met een hoge opleiding, traditioneel ingestelde en meer modern denkende mensen. Allen bevinden zich onder het dak van de ene gemeente. Binnen veel gemeenten is dit een zorgpunt en een bron van tweedracht. Binnen de gemeente van Korinthe speelde dit probleem ook al (Kor. 1:12). En tweedracht is letterlijk uit den boze. Want de Heilige Geest bindt samen. Op zichzelf is verscheidenheid bijbels. Maar dan wel een bepaalde! Binnen de (grens)palen van de Schrift en het belijden van de kerk. Paulus was bijvoorbeeld anders dan Over sommige dingen dachten ze verschillend. Dat mag. Als we elkaar maar kunnen vinden in de kern. En dat is de rechtvaardiging door het geloof. Zodat we van harte beamen wat Paulus schrijft in Efeze 2:8: "Want uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof; en dat niet uit u, het is Gods gave." Aan de voet van het kruis worden heel verschillende mensen verootmoedigd en zo ook verenigd. Laten we elkaar steeds weer aanspreken op en zoeken te vinden in de hoofdzak. Het is niet moeilijk om elkaar op ondergeschikte punten innerlijk los te laten. Wat meten we daarvoor op onze hoe& zijn in deze tijd

van polarisatie. Ook hier geldt: "Geef de duivel geen plaats" (Ef. 2:27). En: "Wederstaat de duivel, en hij zal van u vlieden" (Jak. 4:7).

Praktijk

Volgens Hebreë 10:24 hebben we acht te nemen op elkaar, tot opscherpings van de liefde en van de goede werken. Dat kan concreet betekenen dat we elkaar vermanen om de eredienst bij te wonen. Vergeet ook de voorbede voor elkaar niet. Soms kan het goed zijn om in ons gebed bepaalde namen te noemen. Als die zorg voor elkaar er maar is. Vanuit de liefde van Christus. Dat hoeft niet altijd in een georganiseerde vorm. Vandaag de dag de neiging om alles te organiseren. Maar dat kan de spontaniteit belemmeren. Ten diepste gaat het om een houding. Een houding die ons eigen wordt gemaakt op de school van de Heilige Geest. Hij leert het om van onszelf af te denken naar de ander toe. Zoals Zondag 21 van de Catechismus het belijdt: ieder moet zich schuldig weten om zijn gaven ten nutte en ter zaligheid van de andere lidmaten gewillig en met vreugde aan te wenden. We kunnen vragen: wat doet de gemeente voor mij? Het is vruchtbaarder om de vraag om te keren: wat heeft de gemeente mij?

